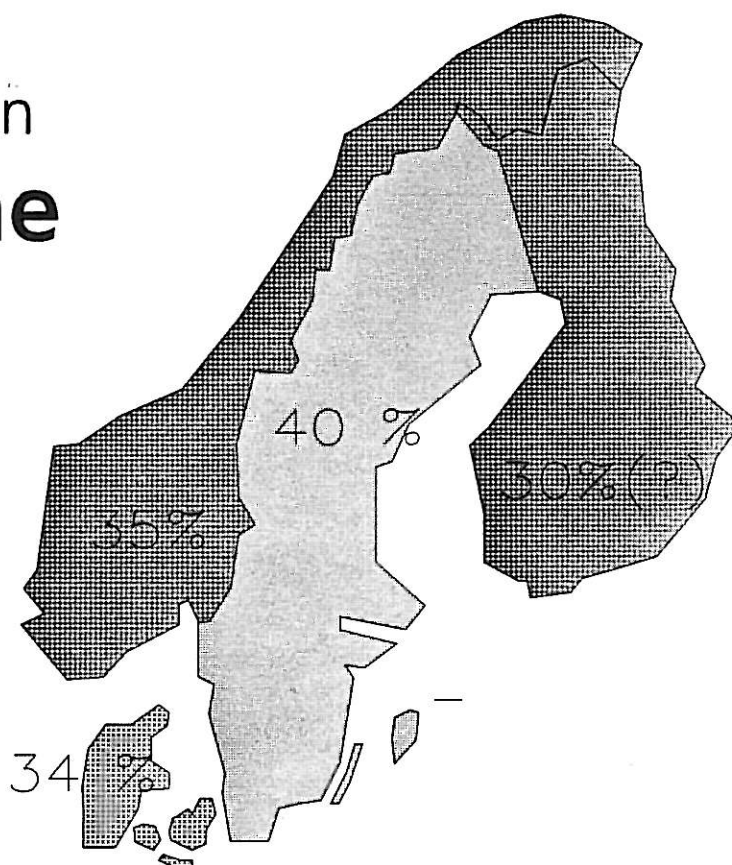

BYGGFORSK

Norges byggforskningsinstitutt 1992

Ole Gulbrandsen
Å bo alene

Prosent som bor alene av alle husholdninger

BYGGFORSK

Norges byggforskningsinstitutt 1992

Ole Gulbrandsen

Å bo alene

Prosjektrapport 94

Prosjektrapport 94
Ole Gulbrandsen
Å bo alene

ISBN 82-536-0379-7

© Norges byggforskningsinstitutt 1992
Adresse: Forskningsveien 3, Postboks 123 Blindern
0314 OSLO
Telefon (02) 96 55 00
Telefax (02) 69 94 38

INNHold

Forord.....	5
1. Innledning.....	7
2. Om enslige som bor alene	9
2.1. Enslige og aleneboere	9
2.2. "Enslige økonomiske og sosiale stilling"	9
Er aleneboere en problemgruppe?	11
2.3. Flere små husholdninger	13
Ulike aleneboende.....	16
2.4. Folketellingen 1990: Stor økning av aleneboere	18
Boligdekningen.....	20
2.5. Kort eller langt tid alene?	22
Hvor mange av de som har bodd 12 år alene har aldri vært gift?	26
2.6. Familiekontakt	28
2.7. Hva bør en bygge?	31
3. Ulike grupper av aleneboere.....	33
3.1. Inndeling i grupper etter kjønn.....	33
Under 25 år.....	33
25-34 år	34
35-64 år	34
Minst 65 år	34
3.2. Eldre aleneboere i framtida.....	36
4. Boligproblemer for aleneboere.....	37
4.1. Utviklingen på 1980-tallet	37
Eierforhold.....	38
Inntektsutviklingen	39
Inntektsutviklingen etter Inntekts- og Formuesundersøkelsene	40
Sammenligning med andre.....	42
4.2. Inntekten	44
Inntekt og gjeld blant de unge	45
Boliggjeld eller forbruksgjeld?.....	46
Disponibel inntekt etter skatt og boutgifter og "standard forbruksutgifter"	46
Spredningen i inntekter og utgifter blant unge	48
Overskudd eller underskudd.....	49
De eldre gruppene	51
Oppsummert om økonomien	52
4.3. Økonomi og boligstandard	54
God eller dårlig boligstandard.....	54
Unge aleneboere, under 35 år	55
Aleneboere i middels alder, 35 - 64 år	55

Eldre aleneboere, minst 65 år.....	55
Sammenligning med par uten barn.....	56
Konklusjon	57
4.4. Differensiering av aleneboerne, økonomi og standard	58
Hvem skiller seg ut?	59
5. Sammendrag	61
Stor omskiftelighet og behov for plass	62
Boligproblemene.....	63
Tabellbilag.....	65
Litteraturreferanser	67

Forord

En del av de data som er benyttet i denne publikasjonen er hentet fra Statistisk Sentralbyrås Levekårsundersøkelse 1987. Data i anonymisert form er stilt til disposisjon gjennom Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Verken Statistisk Sentralbyrå eller NSD er ansvarlig for analysene av dataene, eller de tolkninger som er gjort her.

Videre er benyttet data fra Landsutvalget fra Folketellingen 1990, et utvalg på 10.000 enheter, også stilt til disposisjon fra SSB i anonymisert form.

Hovedgrunnlaget har likevel vært Boforholdsundersøkelsen 1988 som Byggforsk har medansvar for sammen med SSB.

Figuren på forsiden viser andelen husholdninger som bor alene i Norge og Sverige i 1990, i Danmark i 1991. Opplysningene er fra Statistiska Centralbyrån i Sverige og Danmarks Statistik. Tallene for Finland har vi ikke fått ajourført. Rapporten dreier seg imidlertid bare om norske forhold.

Prosjektet er finansiert av Kommunaldepartementet.

Norges byggforskningsinstitutt, januar 1992

Ole Gulbrandsen

1. Innledning

Enslige har lenge vært en viktig gruppe å være oppmerksom på i boligsammenheng. Før bunnet endel problemer i en viss diskriminering av enslige, for eksempel i kommunale regler i tildeling av boliger og størrelsen på boligen. I dag er problemene kanskje først og fremst av økonomisk art: enslige som bor alene vil ofte ha en for lav inntekt til at de kan oppnå en rimelig boligstandard. Det er en større andel av de enslige som bor trangt enn andre husholdningsgrupper. De enslige har lavere teknisk standard, og de bor til leie oftere enn andre og mot eget ønske.

De enslige er videre en svært mangfoldig gruppe som selv ser ulikt på sin boligsituasjon. Eldre som blir alene har ofte ønske om en mindre bolig. Yngre aleneboere som forestiller seg en større familie en gang i framtida, ønsker gjerne en større bolig.

I løpet av de siste ti-tyve årene har tallet på husholdninger med bare en person økt drastisk. Generelt har en tenkt seg et større behov for mange små boliger som en følge av økningen. Men dette er ingen selvfølge. Å bo alene er neppe så mye en "ny livsstil", en ny måte å leve på, som tilsier at boligbehovet er bestemt av at de er bare en person i husholdningen som av at husholdningen for tiden er på en person.

At en bor alene for kortere eller lengre tid kan en tenke seg skyldes forskjellige årsaker. Bor en alene for eksempel fordi det har skjedd ting i ens liv som har medført aleneboing som konsekvens, for eksempel at ektefellen har dødd? Eller bor en alene fordi en ønsker et levesett som tilsier alenboing, altså som et bevisst valg, kanskje på grunn av individualisme og selvstendighetstrang? Med andre ord: Har en tilfeldig og kanskje midlertidig havnet ut i en alenesituasjon, eller er det en konsekvens av valg?

Disse spørsmålene ville ganske sikkert kunne blitt svært ulikt besvart for forskjellige personer. Alt etter hvilke svar som ville bli gitt, ville det bety ulike situasjoner for den framtidige husholdnings størrelse, og dermed også ulike ønsker for hva slags bolig en ville finne passende. Heller ikke bare dagens eller den framtidig husholdningssituasjon har betydning, men også den enkeltes tidligere erfaringer spiller inn for hva en tilstreber av bolig. Hvis for eksempel økningen av aleneboere først og fremst er eldre førgifte

som ikke ønsker å flytte, vil økningen ikke behøve å tilsi økt behov for småboliger.

Denne rapporten tar for seg enslige som bor alene og gir et detaljert bilde av hvilke undergrupper de består av og gir antydninger om hvilke boligbehov de har.

2. OM ENSLIGE SOM BOR ALENE

2.1. Enslige og aleneboere

Det er lett å bli forvirret av språkbruken når vi både bruker betegnelsen enslige og aleneboere. I dagligtalen tenker en på personer som er ugifte eller førgifte og som bor alene som enslige. Men mange ugifte og førgifte bor enten sammen med andre som kan være voksne samboere, eller med barn. I statistisk sammenheng er "enslig" betegnelsen på en person som ikke er gift, altså ugifte, skilte, separerte, enker eller enkemenn og uavhengig av om de bor sammen med andre voksne eller barn. Statistisk Sentralbyrå bruker som oftest denne definisjonen, men ikke konsekvent. Dette er den videste betydningen av begrepet og det inkluderer samboende par, enslige forsørgere, og enslige som bor "inne i" andre husholdninger som for eksempel en bestemor sammen med en barnefamilie. Begrepet er nyttig fordi det avgrenser gruppen klart mot gifte, men betydningen har etter hvert blitt noe utvannet fordi ikke-gifte samboende par mer og mer sees på som gifte.

Siden vi er nødt til å leve med denne uklarheten er det fornuftig å ha en presis betegnelse på de som er enslige og bor alene. Derfor har vi tatt i bruk betegnelsen aleneboer. Det høres noe stivt og unaturlig ut, men er nyttig fordi det avgrenser gruppen på en presis måte. Etter Folketellingen 1990 er det noe over 600.000 aleneboere av totalt 1,756 millioner husholdninger i Norge.

2.2. "Enslige økonomiske og sosiale stilling"

Enslige ble utførlig omtalt i en egen utredning med denne tittelen i 1976 (NOU 1976: 57):

Den konkluderte med at enslige utgjør en uensartet gruppe som det ikke er naturlig å innrette politiske tiltak mot som enhetlig gruppe, bortsett fra på ett vesentlig område, nemlig boforholdene. Ulikheter i levekår mellom gifte og enslige kan vanskelig tilbakeføres til direkte til sivilstand. Forskjellene skyldes heller bakenforliggende årsaker, for eksempel helse eller utdanning, - altså forhold som enslige kan ha felles med gifte.

Det området det er behov for å bedre ensliges situasjon, gjelder boforholdene. Enslige i flere undergrupper har det felles problem at de bor dårligere enn andre. Derfor er det viktig med politiske tiltak på boligområdet. De viktigste svakhetene i ensliges bosituasjon var at en betydelig andel av de aleneboende enslige bodde urimelig trangt. De hadde langt lavere boligstandard enn andre, og dette gjelder både sanitærutstyr, oppvarmingsmåte, husholdningsutstyr, boligens bakkekontakt m.m. Boligene til aleneboere er eldre enn for andre husholdninger.

Alle disse forholdene gjelder altså situasjonen for 15 år siden.

I Familiemeldinga åtte-ni år senere (Stortingsmelding nr. 50, 1984-85 "Om familie-politikken") ble ensliges situasjon gjennomgått og konklusjonen fra 1976 ble gjentatt.

Denne meldinga pekte på at flere endringer i regelverket var satt i verk siden Ensligeutvalgets innstilling. Blant annet er Boligformidlingsloven og romnormsbestemmelsene i den opphevd slik at det ikke er begrensning i hvor stor bolig enslige kan ha. Kommunaldepartementet sendte i 1977 et rundskriv til kommunene med oppfordring om å bygge flere to- og treromsboliger og begrense bygging av ettromsboliger til yngre med behov for midlertidig bolig. Svært viktig var også den generelle forbedringen av boligsituasjonen som følge av høy takt i boligbyggingen, og at flere boliger var utbedret og modernisert.

Bortsett fra en enkelt bemerkning om at mange enslige fortsatt har vanskelige boforhold og at det er viktig å ivareta de ensliges behov i utformingen av nye boligområder, konkluderte ikke Familiemeldinga noe mer om ensliges situasjon og politiske tiltak.

Boligmeldinga fra 1982 (Stortingsmelding nr. 12, 1981-82) kom ikke nærmere inn på enslige og boliger annet enn at minstestandarden på to rom og kjøkken ble nevnt.

Men den siste boligmeldinga (Stortingsmelding nr. 34, 1988-89, "Boligpolitikk for 90-årene") berørte enslige i endel viktige sammenhenger:

Den viste til at husholdninger med bare en inntekt kan være et kjennetegn på grupper som har problemer med å skaffe seg egnet bolig til vanlige markedsvilkår. Blant prioriterte grupper

for boligpolitiske tiltak ble aleneboere nevnt spesielt. I samme forbindelse ble sagt at en bolig på opptil tre rom ofte vil være tilfredsstillende.

Både i Familiemeldinga og den siste boligmeldinga tar en som gitt at aleneboere bor dårligere en andre husholdninger, og at dette må ha konsekvenser for boligpolitikken. Familiemeldinga hadde bare en generell anbefaling om dette. Forslagene i boligmeldinga er dels økt bygging av "rimelige og nøkterne" boliger med subsidier gjennom Husbanken. Dels foreslås økt bygging av utleieboliger særlig til midlertidig bruk. Begrunnelsen for å innføre ordningen er blant annet at den vil kunne ha en prisdempende effekt på mindre boliger.

En konklusjon på dagens situasjon slik boligmyndighetene antakelig ser den, er at det bør prioriteres å skaffe tilveie "rimelige og nøkterne" boliger for aleneboere.

Er aleneboere en problemgruppe?

Kriteriene for å være en problemgruppe (Stein Ringen, 1976) går dels på at det virkelig er forskjeller mellom gruppen og andre samfunnsgrupper, og at disse forskjellene går i samme retning, stort sett for alle. Dels må størrelsen av forskjellene være betydelige og gå i dårligere retning for gruppen, utover det som er "legitimt riktig". Det vil i første rekke bety at de ikke har oppnådd det som samfunnet har satt som rimelig minstegrense for boligstandard.

Forskjellene må heller ikke skyldes forskjeller i preferanser, - for eksempel at aleneboere foretrekker svært små boliger og heller vil bruke pengene til annet forbruk enn til bolig. Til sist må forskjellene kunne teoretisk tilbakeføres til at gruppens særlige kjennetegn, - at de bor alene.

Det er forskjeller mellom aleneboere og andre på den måten at mange av dem bor dårligere enn andre. Men det gjelder ikke alle. For dem det gjelder er imidlertid forskjellene betydelige og går i dårligere retning for aleneboerne.

Det kan diskuteres om forskjellene teoretisk kan tilbakeføres til det å bo alene. Tidligere var dette en direkte årsak fordi aleneboere etter romnormer ikke kunne ha bolig utover en viss størrelse, og at kommunal bolig- og tomteformidling satte begrensninger for enslige (Gulbrandsen, Hansen og Wilhelm, NBI 1981). Idag er disse formelle hindringene borte, men det kan likevel henge igjen holdninger om aleneboeres behov for bolig som har innvirkning på hvilken boligstørrelse de ender opp med. Viktigere

er kanskje likevel økonomiske årsaker. De som bor alene konkurrerer med husholdninger som oftere enn før har to inntekter, og vil derfor oftere ha mindre boliger. Men da er det økonomien og ikke sivilstand som er årsaken.

Ut fra at forskjellene ikke gjelder alle aleneboere, og at økonomien og bare indirekte sivilstatus/boform er årsaken til de dårligere boforholdene, kan ikke alle aleneboere defineres som en problemgruppe. Men mange av dem har fortsatt problemer, enten mangel på bolig, eller at de bor dårligere enn andre. De bør imidlertid ikke sees på som en gruppe, men som flere undergrupper.

2.3. Flere små husholdninger

De siste 30-40 årene har det vært en vedvarende og kraftig økningen i antall husholdninger som bare består av en person. Dette er en tendens som går igjen i andre land, ikke minst i de øvrige nordiske landene. I Norge var andelen aleneboere av alle husholdninger i 1970 kommet opp i 21 prosent. Den økte til 28 prosent i 1980, og ytterligere til 35 prosent i 1990. En så sterk økning også det siste tiåret var ikke ventet selv om vi år for år har sett at antallet gifte personer over 20 år minske på 1980-tallet med tilsvarende flere som ikke er gifte. Det har også blitt færre store husholdninger på fem personer eller fler. Konsekvensen er at gjennomsnittlig størrelse på husholdningene har gått ned fra 2,9 personer pr. husholdning i 1970 til 2,4 personer i 1990.

I stedet for de gifte parene, som det altså har blitt noe færre av, har det kommet mange flere som bor sammen uten å være gifte. Disse ikke-gifte samboende har til en viss grad kompensert for nedgangen i parliv blant de gifte, slik at andelen i par totalt bare har vist en svak tilbakegang. "Samliv på retur" har vært en betegnelse brukt om denne utviklingen, men økningen i ikke-gift samliv har vært så pass sterk at returen ikke har vært særlig stor.

Innstramningen i økonomien andre halvdel av 1980-tallet med etterfølgende arbeidsledighet kan ha påvirket husholdningsdannelsen på flere måter. Det har blitt dyrere å anskaffe bolig i og med at rentefradragene i inntekten ikke har gitt så store skattelettelser som før. På den ene siden kan det at flere unge har fått mindre økonomisk evne til boliganskaffelse ha ført til at færre ønsker å etablere seg med familie i forholdsvis ung alder og kanskje blitt boende hos foreldrene eller alene for seg selv i lengre tid. På den andre siden kan dårligere råd også ha ført til at flere har funnet det hensiktsmessig å dele på utgiftene til bolig og derfor vært mer tilbøyelig til å bo sammen. Antagelig har begge faktorene hatt en viss virkning og ført til både flere aleneboere og flere unge i ugift samliv. Dette er to ulike tendenser som kan oppveie hverandre dersom de er like sterke.

Det ser ut som det er blitt særlig mange flere av aleneboere i alderen 25-34 år. Antallet er doblet i denne aldersgruppen, og det vil si en økning på nesten 70.000 flere aleneboere opp til 128.000 i 1990. Samtidig har andelen samboende (ikke gifte) økt kraftig blant de unge (Noack 1989).

Omkring 1970 gikk også fødselkullene kraftig ned fra over 65.000 barn født i året til ned mot 50.000. Men selv om fødselskullene på 1980-tallet har vært mindre enn de var omkring 1970, er det likevel flere kvinner i dag som i løpet av sin levetid får barn enn det var tidligere. Nær 90 prosent får barn i løpet av sin fruktbare periode, men mange har ventet med å få sitt første barn slik at fødseltallene har vært lave. (Noack 1989). Den lave andelen barnløse er blitt referert til som et tegn på "dette århundredets demokratisering av familien". En større andel enn det som før var tilfelle har hatt anledning til å få barn og familie. - Disse forholdene, sammen med endel andre trekk ved utviklingen, kan tyde på at det å bo alene blant de som er forholdsvis unge for en stor del er et spørsmål om livsform for en periode og ikke noe permanent.

Den stadige økningen i antall skilsmisser er et annet forhold som peker i samme retning. Mens kurven over tallet på inngåtte ekteskap har gått nedover fra 1970 til 1986, har kurven for antall skilsmisser gått jevnt oppover i samme periode. I tidsrommet 1984 til 1986 lå skilsmissetallene på omkring 8000 i året. Fra 1987 steg tallene og er i 1990 kommet opp i over 10.000 skilsmisser årlig. Andelen oppløste ekteskap av 1000 bestående har steget hver år fra 1987. Dette har for så vidt vært ventet fordi skilsmisseratene i Norge har ligget lavere enn i nabolandene og andre land vi sammenligner oss med. - Prosentandelen som vil komme til å bli skilt i årene som kommer dersom dagens mønster opprettholdes vil være 43 prosent. I 1980 var det tilsvarende tallet beregnet til 29 prosent (Statistisk Ukehefte nr 26, SSB 1991).

Blant årsakene til den kraftige veksten i antall aleneboere bør vi sannsynligvis derfor lete etter forhold som har med omskiftelighet i familiesituasjonen, skilsmisser og også "papirløse skilsmisser", det vil si oppløste samboerforhold som blant de yngre kanskje er vel så hyppig som skilsmisene, men ikke registrert i noen offentlig statistikk. Flere forfattere er inne på slike faktorer som har å gjøre med hyppigere endringer i livssituasjonen og familiesituasjonen, og som dermed er en forklaring på hvorfor andelen som bor alene vokser.

Nils-Gustav Lundgren har skrevet en rapport om "Ensamboendet i Sverige 1960-1985" (Lundgren, 1989). Den er en undersøkelse om forskjellige forhold som i ulike kommuner i Sverige viser en statistisk sammenheng med hvor mange som bor alene i de forskjellige kommunene. Lundgren har en teori som for en stor del dreier seg om større handlefrihet for dagens mennesker ved at de har større økonomisk evne til å etablere en egen husholdning alene. Vi står friere enn før i valg av partner. De mer håndfaste materielle koplenger som i tidligere tider kunne motivere et fortsatt ekteskap har bortfalt. Essensen i hans teori dreier seg om at aleneboing i dag er individuelt psykologisk motivert: Han sier at aleneboing i grunnen handler om hvor sterke individets preferanser er for "selvstendighet" og

"integritet", dvs å bo alene i egen bolig, i forhold til de fordeler for eks et parforhold, med eller uten barn, kan gi. Preferansene ha kanskje vært de samme før og nå, men prisene og inntektene har endret seg.

Paradoksalt nok vil stor personlig og følelsesmessig frihet i partnernvalg kunne føre til større antall separasjoner. Det er vanskeligere å vurdere "riktig" andre personers immaterielle egenskaper, enn de materielle, og det fører til lengre søkertider etter partner. Dermed øker både antallet aleneboere og tallet på "prøve-samboere".

Svakere bånd mellom eldre og yngre hva angår "forsikringsfunksjoner" (dvs at en trenger familien for å sikre sitt utkomme), sosial kontroll og kunnskapsoverføring antas å bane vei for et selvstendig boforhold, og da gjerne alene. Dette gjelder for de unge, at de lettere kan greie seg på egen hånd.

For de eldre er det rimelig å tenke seg andre hovedårsaker til at de bor alene, som at de "ufrivillig" blir alene ved at partneren dør. Men Lundgrens undersøkelse tyder på at også de eldre kvinnene bor alene som følge av bedre økonomiske forhold (botilskudd for pensjonister og inntekt ellers), og høyere utdanning.

En annen statistisk sammenheng som Lundgren fant er at flere småleiligheter opptrer samtidig med høyere grad av aleneboing. Om det er slik at de mange små leilighetene kommer som en konsekvens av at mange bor alene, eller at mange bor alene fordi det fins så mange små leiligheter, kan en ikke si.

I Lundgrens teori har "relativprisen" mellom kostnadene ved å bo alene og det å dele arbeid og utgifter med andre endret seg ved at det å drive husholdning blir lettere ved mer utviklet husholdningsteknologi, og at inntektene for den enkelte har steget sterkt de siste 25-30 årene. Husholdningsteknologien i denne sammenhengen er innlagt varmt og kaldt vann, sentralvarme, vaske- og oppvaskmaskiner, kjøleskap og fryser, og ferdigvarer.

Større handlefrihet for dagens mennesker i valg av partner og færre materielle "ekteskapsbånd", samt lengre søkertid etter partner gjør at "tidsbegrenset aleneboing" i det minste for de yngre i dag er mer vanlig. Økningen i aleneboingen blant de under pensjonsalderen er ikke først og fremst at det er blitt flere som varig bor alene, men at det er blitt flere som bor alene for en tid.

En annen forfatter, K. Schwartz som gjennomgår husholdningsutviklingen i Europa i etterkrigstiden, legger også vekt på både økonomiske forhold og en voksende tendens til en mer uavhengig og mer individualistisk livsstil for

å forklare økningen i aleneboingen (Schwartz 1988). Han mener flere er mer innstilt på å betale prisen som består av ensomhet for en større uavhengighet. Han er også inne på at høyere andel aleneboing ikke nødvendigvis fører til mer ensomhet. Foreldre, barn og andre nære slektninger bor ofte i samme by, i samme nabolag, i samme gate, og til og med i samme hus.

Ulike aleneboende

I korte referater fra hva andre har skrevet om aleneboing blir det for lett gitt et inntrykk av at aleneboing kan diskuteres som noe entydig. Ofte er det negative assosiasjoner til begrepet. Forfattere som særlig har arbeidet med spørsmål om aleneboeres liv har påpekt betydningen av holdningene til aleneboere. Dette ble tidlig gjort av Alfild Brevig (Brevig 1969). Hun viste også til flere forhold ved samfunnsstrukturen som skaper vanskeligheter for det å være enslig. - I en senere omarbeidet utgave av boken (Brevig og Husbyn, 1979) er de konkrete forholdene i boligpolitikk, i økonomi, utdanning osv. videre beskrevet og satt i sammenheng med holdninger som samfunnet møter enslige med. Her er også poengtert at enslige er en høyst uensartet gruppe.

Det å oppløse slike negative assosiasjoner til enslige er satt opp som et hovedformål i Eva Sandstedts arbeide om aleneboing i Sverige (Sandstedt, 1991). Dette skjer for det første ved å vise variasjonene i livet til aleneboere. Dette gjøres delvis ut fra en mindre og inngående kvalitativ undersøkelse med 20 ulike personer. Blant dem skiller hun ut personenes særegne trekk med hensyn til livsorientering og sosialt liv. Disse dreier seg om

- 1) de arbeidslivsorienterte
- 2) de familieorienterte
- 3) de fritids- og venneorienterte
- 4) de søkende
- 5) de omsorgsavhengige
- 6) de ensomme.

Flere av disse livsorienteringene er innrettet på utvidet sosial kontakt, for eksempel de som er spesielt familieorienterte, eller de som er fritids- og venneorienterte. Andre av innretningene vil kunne være mer individuelt rettet. Sandstedt legger vekt på metoden i det å foreta en sosiologisk beskrivelse av aleneboing. Bare ved kvalitative intervju som gir anledning til omfattende verbale fremstillinger av personene kan en få fram variasjonene og nyanserikdommen hos menneskene. Vanlige kvantitative beskrivelser, som for eksempel tabeller om boforholdene, vil ofte kunne forsterke gjengse negative oppfatninger av aleneboende.

For det andre vil forfatteren angripe de negative assosiasjonene om ensomhet ved å stille spørsmål ved vår grunnleggende tenkning, det vil si at vi tenker dualistisk i "jeg" og "andre". At ensomhet oppfattes som problem henger sammen med denne dualismen, at en tenker seg jeget som adskilt fra omverdenen. - Ved lesning av Sandsteds bok vil en kunne oppleve en erkjennelse av dette poenget, men det er ikke mulig å yte ideene noen rettferdighet ved et kort referat. Det er imidlertid en viss parallell i ideene til Brevig og Sandstedt i almengjøringen av individets opplevelse av "jeg i verden". Aleneboere eller fellesskap blir ikke et så vesentlig skille som det kan se ut til å være ved å bruke data fra kvantitative undersøkelser som også er gjort her. - En rettferdiggjøring ligger det ligger det likevel i at hovedformålet med denne rapporten nettopp er å beskrive ulikheter mellom aleneboergrupper.

2.4. Folketellingen 1990: Stor økning av aleneboere

Folketellingene som gjøres hvert tiende år viser endringene i husholdningsstrukturen. Aleneboere har etter de foreløpige tallene fra tellingen vist en kraftig økning. Økningen gjelder særlig visse aldersgrupper av dem. Disse tendensen kom ikke fram i Boforholdsundersøkelsen 1988 på grunn av en viss underrepresentasjon av yngre aleneboere. Tabell 2.4.1 viser fordelingen av aleneboere i 1980 og 1990 etter folketellingene. Tallene fra 1990 er foreløpige tall ut fra en begrenset del av tellingen, nemlig et utvalg på 10.000 tilfeldig uttrukne enheter. Tallene er korrigerte etter utgivelsen av publikasjonen "Foreløpige tall" fra SSB.

Tabell 2.4.1

Antall aleneboere i 1980 og 1990.

Kilde: Folketellingen 1980 og Foreløpige tall Folketellingen 1990, NOS B961

Alder	Aleneboere 1980	Aleneboere 1990	Økning 1980-1990	Økning, 1980 = 100
Under 20 år	7.500	5.000	-2.500	67
20-24 år	32.500	44.000	11.500	135
25-34 år	60.500	126.500	66.000	209
35-44 år	30.000	67.000	37.000	221
45-69 år	146.500	153.000	6.500	104
70-79 år	99.000	132.500	33.500	134
80 år og over	49.000	80.500	31.500	163
Sum aleneboere	425.000	608.500	183.000	143
Totalt enslige minst 20 år	983.000	1.356.000	373.000	138
Totalt gifte	1.894.000	1.784.000	-110.000	94

Det har blitt flest "nye" aleneboere som er forholdsvis unge. Av de som er under 35 år er det en økning på 75.000 husholdninger. Tar vi med alle opp til og med 44 år er økningen over 110.000. De eldre aleneboende (minst 70 år) har økt med "bare" 65.000 husholdninger. Likevel er andelen eldre som ikke er gifte og bor alene omtrent ni av ti mulige. De så og si stanger i taket, mens det blant de unge fortsatt er et flertall enslige som enten ikke har bolig for seg selv, eller bor i parforhold.

Vi har skilt mellom enslige og aleneboende. Enslige er alle som ikke er gifte og aleneboende er de av dem som bor alene. Enslige har økt kraftig, mens gifte har gått ned med 110.000 personer og utgjør 94 prosent av antallet i 1980. Likevel har antallet par på langt nær gått så mye ned fordi flere i 1990 bor som samboende par uten å være gifte.

Andelen aleneboere av alle huşholdninger er nå over tredjeparten (35 prosent) mens den var noe over fjerdeparten (28 prosent) i 1980. Dette er et resultat som ikke var ventet tatt i betraktning at siste delen av 1980-tallet har vært preget av innstramming i økonomien og problemer for mange med å betale for egen bolig. Dette ville vi ventet skulle slå ut i færre unge som ville greie å etablere seg med bolig på bare en inntekt. Imidlertid er den største veksten i absolutte tall er blant forholdsvis unge aleneboere, det vil si under 45 år. Blant dem er antallet aleneboere blitt over dobbelt så mange. Det er de yngste under 25 år som eventuelt ikke har greidd en-inntekts-etableringen. Økningen i gruppene må for øvrig imidlertid sees i forhold til totalantallet i gruppene og spesielt i forhold til antallet enslige. Se tabell 2.4.2.

De eldste aleneboerne, og særlig de over 80 år, har også økt betraktelig. Dette er i og for seg ventet i og med at antallet personer over 80 år har vokst en god del. Men økningen av eldre aleneboere over 70 år er likevel svært stor i forhold til de befolkningsendringene som har vært i tiåret.

Dersom disse tallene er riktige og blir bekreftet av senere tellingsresultater, er det store endringer som har skjedd. I tabellen nedenfor er det for det første en kraftig økning av andelen som bor alene av de som ikke er gifte i alderen 70-79 år. Hele 89 prosent av disse bor alene, mens andelen var 71 prosent i 1980. Også blant de som er minst 80 år er økningen stor, fra 55 til hele 68 prosent. Denne økningen stemmer med de tendenser en finner i Boforholdsundersøkelsen 1988 og Levekårsundersøkelsen 1987.

Tabell 2.4.2

Andel aleneboere av enslige (de som ikke er gifte) i 1980 og 1990.

Kilde: Folketellingen 1980 og Foreløpige tall Folketellingen 1990, NOS B961

Andel aleneboere av enslige				
	1980	1980	1990	1990
	Enslige	Prosent aleneboere	Enslige	Prosent aleneboere
20-24 år	230.552	14	304.745	14
25-34 år	185.413	33	336.812	38
35-44 år	83.662	36	172.950	39
45-69 år	253.645	58	272.603	56
70-79 år	139.923	71	149.802	89
80+ år	90.192	55	118.617	68
Sum	983.387	43	1.355.529	45

Ut fra forskjellige undersøkelser vet vi at andelen yngre voksne som bor sammen i par uten å være gift har fortsatt å øke ganske kraftig på 1980-

tallet. Dette innebærer at selv om tallet på enslige har økt mye, har likevel enslige som ikke bor sammen i par ikke økt så meget. Det var derfor uventet at antallet aleneboere skulle øke spesielt mye blant de yngre voksne, det vil si de som er i alderen 25-44 år. Andelen aleneboere av enslige slik den er vist i tabell 2.4.2 er andelen aleneboende av summen av de ikke-gifte samboende pluss de som bor i kollektiv, hos foreldrene, inne hos slektninger eller på forskjellige andre måter.

I gruppen under 25 år er det ikke flere som bor alene i forhold til alle enslige. Dette kan være delvis fordi det er en viss økning i samboing i disse gruppene, og fordi færre makter å betale for egen bolig, eller de bruker lengre tid på utdannelse enn før og bor lengre hos foreldrene. Det kunne vært en nedgang uten at det hadde virket usannsynlig.

I det følgende vil vi lage en beregning over hvor mange av de yngre som har bolig, det vil si deres boligdekning.

Boligdekningen

Går vi ut fra husholdningstallene slik de foreløpige tallene fra Folketellingen 1990 viser, kan vi si noe om hvor mange yngre voksne i alderen 25-34 år som har egen bolig. Denne aldersgruppen er viktig fordi de fleste av dem etablerer seg i permanent bolig. Vi kan sammenligne situasjonen i 1980 med den i 1990 for å finne ut om vi har fått en forbedret dekning i perioden.

Vi står foran en periode hvor de øker i antall. For de som hadde skaffet seg bolig i 1988 var standarden bedret i forhold til 1981: Aleneboere i alderen 26-35 år hadde gjennomsnittlig økt sitt boareal fra 60 til 74 kvadratmeter (Hansen, Gulbrandsen, 1991).

Med boligdekning mener vi i denne sammenhengen om personene enten bor som par eller alene. Endel vil nok også ha "egen bolig" ved at de bor i kollektiv eller flere sammen uten å bo som par. Men disse er forholdsvis få, og vi regner med at det i hovedsak er slik at de som ikke bor som par (gifte eller ikke-gifte samboende) eller alene er inneboende hos andre og dermed ikke har egen bolig.

På den ene siden viser Boforholdsundersøkelsene 1981 og 1988 at andelen med egen bolig (boligfrekvensene) for gruppene 20-29 år sank i perioden 1981 - 1988. Dette var den eneste aldersgruppen med negativ utvikling, for alle andre aldersgrupper enten økte frekvensene eller var de samme i 1988 (Ås, 1990).

Sammenligningen ut fra folketellingene 1980 og 1990 viser at situasjonen var omtrent den samme på de to tidspunktene for aldersgruppen 25-34 år. Det var noe under 100.000 personer i aldersgruppen som ikke bodde for seg selv i par eller alene. Den største delen av disse bodde sannsynligvis uten egen bolig. Andelen av alle personer var også omtrent den samme på begge tidspunkter. Det har vært vanlig å regne med en økning i andelene med egen bolig etter hvert som boligbyggingen har økt mengden boliger. Tallene som vi har brukt her er basert på beregninger og derfor ikke helt sikre. Men det er rimelig grunn til å tro at de gir et tilnærmet riktig bilde av virkeligheten. Konklusjonen blir at boligdekningen for voksne i etableringsalderen sannsynligvis ikke har økt og at et forholdsvis stort antall ikke har bolig for seg selv.

Tabell 2.4.3

Personer 25-34 år i 1980 og 1990 etter boform.

Kilder: Folketellingen 1980 og Foreløpige tall 1990, og Boforholdsundersøkelsen 1988

	1980	1990	1980	1990
Boform	Antall	Antall	Prosent	Prosent
Bor alene	60.600	126.500	10	20
Gift	435.000	306.000	70	48
Ikke-gift samboende *)	28.200	111.000	5	17
Annen boform	96.600	99.500	15	15
Alle	620.400	643.000	100	100

*) Andelen samboende i 1990 er tatt fra Boforholdsundersøkelsen 1988. Andelene er vurdert som sannsynlige idet de er sammenlignet med tall fra Levekårsundersøkelsen 1987, Familie- og Yrkesundersøkelsen 1988 og Arbeidskraftundersøkelsene 1987, 1988 og 1989.

Tabell 2.4.4

Andel som bor alene av personer som ikke bor som par.

Kilde: SSB, befolkningstall, Fob90, og beregninger av samboere/par, NBI.

	Antall par	Ikke i par	Bor alene	Aleneboere i prosent av ikke-i-par
20-29 år	142.905	357.130	114.000	31,9
30-39 år	234.515	154.144	96.000	62,3
40-49 år	231.516	108.207	53.000	49,0
50-59 år	152.198	78.236	42.000	53,7
60-69 år	145.160	109.427	85.000	77,7
70-79 år	90.113	135.293	133.000	98,3
80+ år	21.975	87.701	80.000	91,2
Sum	1.018.381	1.030.138	604.000	58,6
Personer	2.036.762			

Tallene er fra SSS, forutsetninger som i boligetterspørselsmodell BUMOD, Byggforsk : Par er gifte + samboende delt på 2, personer i felleleshusholdninger er trukket ut. Personer i skole eller militæret opp til og med 20 år er trukket ut. Samboende er etter Folketellingen 1990, foreløpige tall fra Landsutvalget.

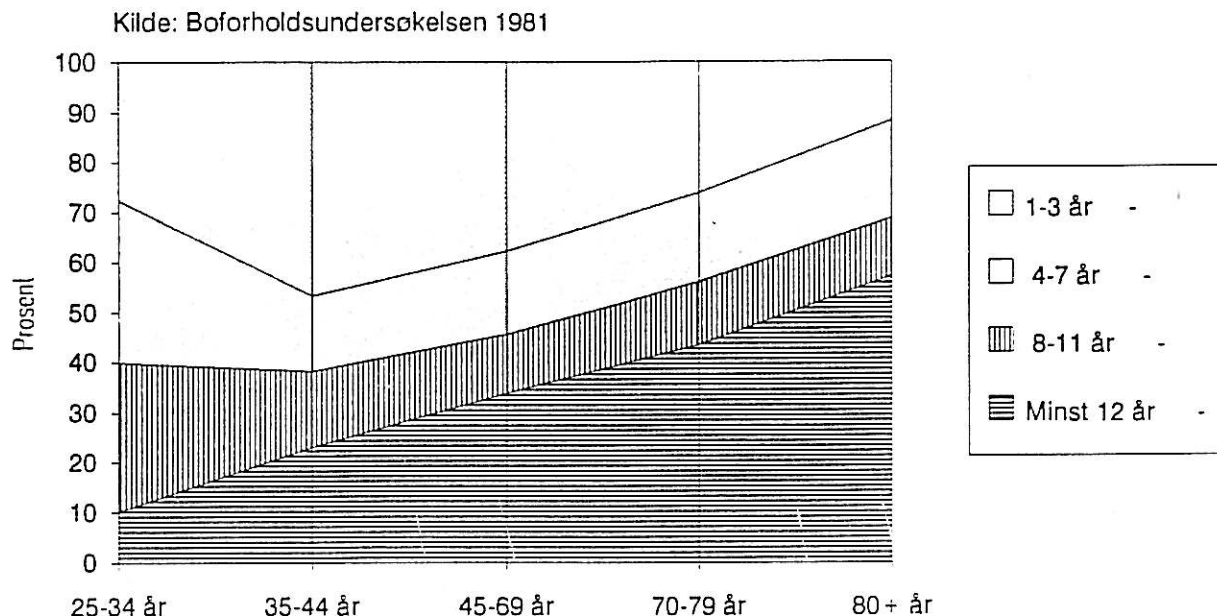
2.5. Kort eller langt tid alene?

Større omskiftelighet av husholdningene betyr at flere i all fall for en tid bor alene. En kan likevel ikke betrakte alenehusholdningen som å ha midlertidig karakter. Om alenesituasjonen varer i to, fem eller ti år skal vedkommende likevel fungere i samfunns- og arbeidslivet som andre, og vil stille samme krav til rekreasjon og fritid i boligen som andre. Det som er interessant i denne sammenhengen er først og fremst at antallet husholdninger kan bli ganske høyt i forhold til den voksne befolkningens størrelse, når endringene og omskifteligheten av husholdningene fører til at det til enhver tid er mange småhusholdninger. Hvilke krav det er rimelig å stille til boligens standard og hvordan aleneboerne bor kommer vi tilbake til.

Om enslige som bor alene har bodd slik i kort eller langt tid har såvidt vi vet ikke tidligere vært undersøkt. Den beste måten å få rede på dette på ville vært å følge husholdningsforløpet til et utvalg av personer over lang tid. Alternativt kan det gjøres ved å spørre hvordan et utvalg av personer bodde på forskjellige tidspunkt tilbake i tiden. Boforholdsundersøkelsen 1981 hadde spørsmål om hvem en bodde sammen med på fire tidspunkt helt tilbake til 1969, altså over et tidsrom på 12 år.

Det er ti år siden denne undersøkelsen ble gjennomført. På det tidspunktet hadde det i likhet med de siste tiårene skjedd en kraftig økning i andelen og antallet aleneboere. Hele 28 prosent av alle husholdningene var på bare en person. Som sagt foran har andelen som bor alene fortsatt å øke, men vi antar at de samme utviklingstrekkene i dannelsen og omskifteligheten av husholdningene som nå hadde vært i virksomhet også på den tiden. Boforholdsundersøkelsen i 1981 er en landsomfattende og representativ undersøkelse med intervju med ialt 2200 husholdninger.

Tid som aleneboer etter alder

I alt var det i 1981 nærmere 400.000 husholdninger på en person av de som var minst 25 år. Av disse bodde godt og vel en tredjedel alene på fire tidspunkter, nemlig i 1969, 1973, 1977 og da de ble intervjuet i 1981. De to andre tredjedelene hadde bodd alene i kortere tid enn 12 år.

Som vi ser av er det en klar stigning i andelen som har bodd så lenge alene med alderen. Blant de som er under 35 år er det bare hver tiende, mens gruppen over 35 år hopper opp i nærheten av hver fjerde. Blant de eldste er det over halvparten. - De som er under 25 år er holdt utenom fordi de i alle tilfeller ville hatt små muligheter til å ha bodd alene i 12 år. Da måtte de i tilfelle ha flyttet for seg selv som barn.

De som har bodd mindre enn fire år alene er flest i aldersgruppen 35-44 år. Det er mulig at dette skyldes en rekruttering til aleneboerne i denne aldersgruppen for en stor del er fra nylig skilte. Tallet på skilte er forholdsvis stort i alderen 30-39 år.

Dersom dette er riktig, burde sivilstanden slå ut i denne gruppen: det viser seg at bare 13 prosent av de aleneboende i aldersgruppen 25-34 år er separert eller skilte, mens hele 27 prosent av aldersgruppen 35-44 år er det. - Det er for øvrig litt vanskelig å skjønne hvorfor de som har bodd mellomlang tid alene er størst i den yngste gruppen.

Dersom vi endrer den laveste aldersgrensen fra 25 år til 30 år, forandres ikke prosenten som har bodd lenge alene i gruppen 30-34 år mer enn 1 prosent, fra 10 prosent i gruppen 25-34 år til 11 prosent i gruppen 30-34 år.

Det er altså i gruppen av godt voksne personer, det vil si omkring 40 år at vi finner forholdsvis mange som har bodd lenge alene. Dette må nødvendigvis være slik i og med at de fleste ikke flytter hjemmefra før de er i alderen 20-25 år. En 35-åring som har bodd minst 12 år alene, var bare 23 år på det første tidspunktet.

Tabell 2.5.1

Aleneboere i 1981 etter alder og hvor mange år de har bodd alene

Kilde: Boforholdsundersøkelsen 1981

BOTID ALENE	25-34 år	35-44 år	45-69 år	70-79 år	80+ år	Sum 25+ år
I det minste 1 år	60.600	30.300	146.400	108.400	40.100	385.800
I det minste 4 år	43.900	16.200	91.300	80.100	35.400	266.900
I det minste 8 år	24.200	11.600	66.800	60.900	27.600	191.100
I det minste 12 år	6.100	7.000	49.700	47.100	23.000	132.900
Alle aleneboere	60.600	30.300	146.400	108.400	40.100	385.800
PROSENT:						
I det minste 1 år	100	100	100	100	100	100
I det minste 4 år	72	53	62	74	88	69
I det minste 8 år	40	38	46	56	69	50
I det minste 12 år	10	23	34	43	57	34
Alle aleneboere	100	100	100	100	100	100

Et flertall av de som bor alene har med andre ord bodd slik i en begrenset periode. Dette ville en også forvente som en konsekvens av utviklingstrekkene i samfunnet, hvor hovedsaken synes å være større omskiftelighet av husholdningene. Som vi har vært inne på tidligere kan ikke dette tolkes som at aleneboingen er et midlertidig fenomen med midlertidige boliger som en god nok boform. Tvert imot vil husholdningenes omskiftelighet også føre til at flere har barn eller familie som bor andre steder og som sannsynligvis vil bo sammen med den aleneboende i perioder. Med andre ord vil den større omskifteligheten kunne føre til behov for større boliger for enpersonshusholdningene.

Selv om undersøkelsen er ti år gammel, er det ikke urimelig å overføre andelene aleneboere med kort og lang botid alene til dagens situasjon, dvs til materialet fra Folketellingen 1990. I tabell 2.4.2 har vi hentet tall fra de foreløpige resultatene fra Folketellingen og brukt de andelene fra 1981 av aleneboere som bor kort tid eller lang tid alene.

To tredjedeler har bodd i kortere tid alene, men det er heller ingen liten gruppe som forholdsvis lenge har bodd for seg selv. I 1990 er det totale antallet aleneboere over 24 år **560.000**, og knapt 200.000 av disse har bodd minst 12 år alene, - forutsatt at andelene kort/langt tid alene er de samme

som i 1981. Omtrent halvparten har bodd minst alene så lenge som 8 år. Det er større andeler av de eldre som har bodd lang tid alene, enn blant de yngre. Men likevel er det ganske mange også av de unge som har bodd fire eller åtte år alene.

Skilsmissetallene har steget siden 1981 da disse andelene ble funnet. Det er sannsynlig at en stor del av veksten i aleneboingen er vekst blant de som har bodd kortere tid alene, altså en konsekvens av større omskiftelighet i husholdningene. Tabellen nedenfor vil derfor kunne ha noe for lave tall for de som har bodd kort tid alene, det vil si ett til fire år i forhold til åtte og 12 år alene.

Tabell 2.5.2

Aleneboere i 1990 etter alder og hvor mange år de har bodd alene, beregnet ut fra andeler i Boforholdsundersøkelsen 1981.

Kilde for alle aleneboere: Folketellingen 1990, foreløpige tall, SSB

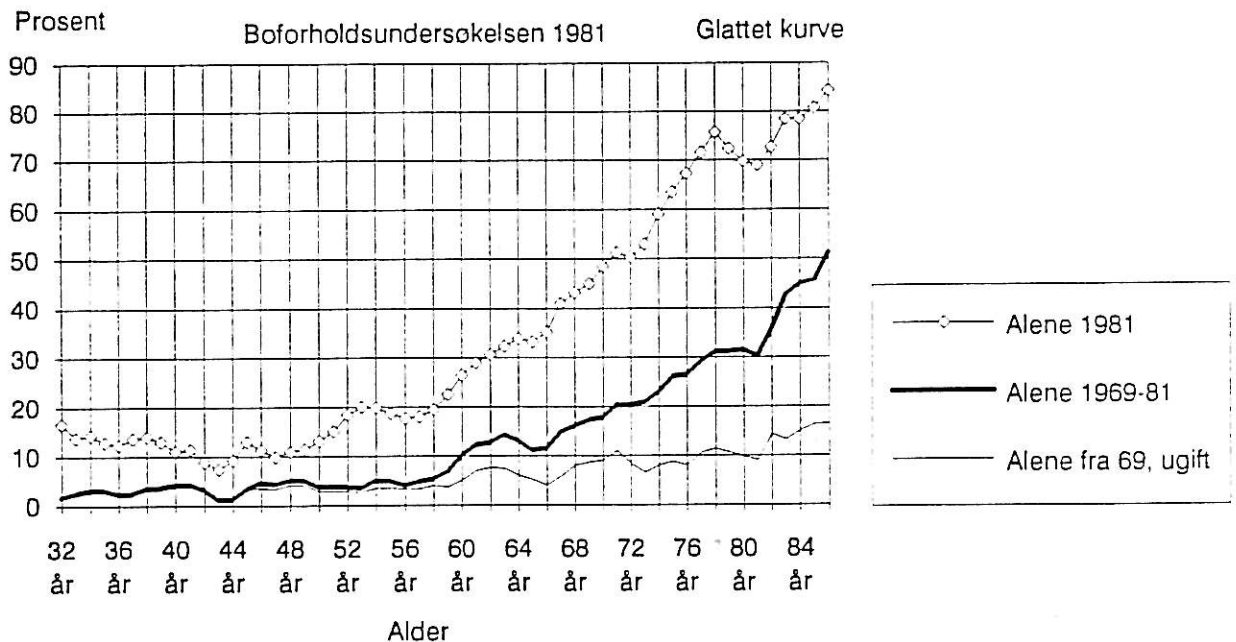
BOTID ALENE	25-34 år	35-44 år	45-69 år	70-79 år	80+ år	Sum 25+ år
I det minste 1 år	127.000	67.000	153.000	133.000	80.000	560.000
I det minste 4 år	92.000	36.000	95.000	98.000	71.000	392.000
I det minste 8 år	51.000	26.000	70.000	75.000	55.000	277.000
I det minste 12 år	13.000	15.000	52.000	58.000	46.000	184.000
Alle aleneboende	127.000	67.000	153.000	133.000	80.000	560.000

Hvor mange av de som har bodd 12 år alene har aldri vært gift?

Det å ha bodd alene i de 12 siste årene betyr ikke nødvendigvis at alle har bodd alene størstedelen av hele sitt voksne liv. Mange av dem er eldre og bor alene fordi de er enker eller enkemenn. I gjennomsnittet er det seks års forskjell i levealder mellom kvinner og menn, og det er ikke urimelig at det er økte andeler med langvarig aleneboing jo høyere en kommer opp i alder.

De som er tidligere gifte har ganske sikkert ikke bodd alene hele livet. Vi kan ikke vite sikkert om alle ugifte (og minst 12 år alene) av dem har gjort det, men ved å trekke fra de aleneboende som tidligere har vært gift, får vi et maksimumstall for hvor mange som har bodd alene i lengre tid enn de 12 årene vi har som grense. Dette er vist i figuren.

Figur 2.5.1
Andel alenehushold av alle hushold etter alder

(Utvalgene på hver årgang fra 23 år til 75 år var 30-40 husholdninger (varierende fra 23 til 51). Over 75 år sank utvalget omkring til 20 ved 80 år og 10-15 blant 80-åringene. Dette er stort nok til at vi har kunnet lage en fordeling av andel "varige" alenehushold av alle hushold på hvert alderstrinn. Med "varige" alenehushold menes her de som var alene ved alle fire tidspunktene. Men vi har ikke tatt med de som er under 32 år fordi få vil ha mulighet til å bo alene fra før 20 år, og vi har ikke med de aller eldste på grunn av lavt antall i utvalget av dem.)

Figuren viser for det første at andelen aleneboere stiger med økende alder. (Alderen på husholdningen er alderen på personen med størst inntekt i husholdningene med flere personer.) Etter 50-årsalderen er det en økning

fra hver tiende til syv-åtte av ti husholdninger som er aleneboere. De eldste alderstrinn er kuttet ut på grunn av små utvalg.

Opptil 55-60 år er det omkring fem prosent eller hver 20. husholdning av alle husholdningene som er aleneboere og som har vært alene i minst 12 år. Fra 60 års alderen øker andelen til over 10 prosent, og fra 70 år 20-30 prosent. Det virker umiddelbart rimelig at det først og fremst er de eldre som bor alene i lengre tid.

I det materialet vi har fra 1981 kan vi skille ut de som er ugifte aleneboere og samtidig har bodd alene på de fire tidspunktene siste 12 år. Da kommer vi ned i 68.000 husholdninger med aleneboere. De utgjør bare hver sjettede alene-husholdning. Av alle husholdningene i 1981 utgjør de fire-fem prosent.

Selv om vi når har innført to kriterier på hvem som kvalifiserer til å være "varige aleneboere", er dette likevel maksimumstall. Noen av de ugifte har sannsynligvis bodd i par som ùgift. Dette har vi ikke mulighet for å finne ut av. Men det kan ikke være så svært mange fordi samboing er mest utbredt blant de yngre. Og blant dem er det likevel få som har bodd alene på de fire tidspunktene fra 1969 til 1981.

Konklusjonen blir at det å bo alene ikke er en livslangt boform selv om den er utbredt. For de yngre vil den være preget av omskiftelighet og for flertallet vare et begrenset antall år. Blant de eldre er det flere som bor alene i lengre tid.

2.6. Familiekontakt

Mange av de som bor alene har nære slektninger som en kan forvente vil komme på besøk og overnatte. Dette gjelder kanskje i første rekke egne barn som har flyttet hjemmefra og bor for seg selv. Med "barn" menes i denne sammenhengen barn som er så pass gamle at de har vært i stand til å flytte for seg selv. Undersøkelsene har ikke data om mindre barn som bor andre steder. Av alle alenehusholdningene er det 48% som har barn som bor andre steder. Disse aleneboerne er først og fremst personer som tidligere har vært gift. De er dessuten over en viss alder, det vil si 35 år. Av disse er det hele 60-70 prosent med barn som bor andre steder.

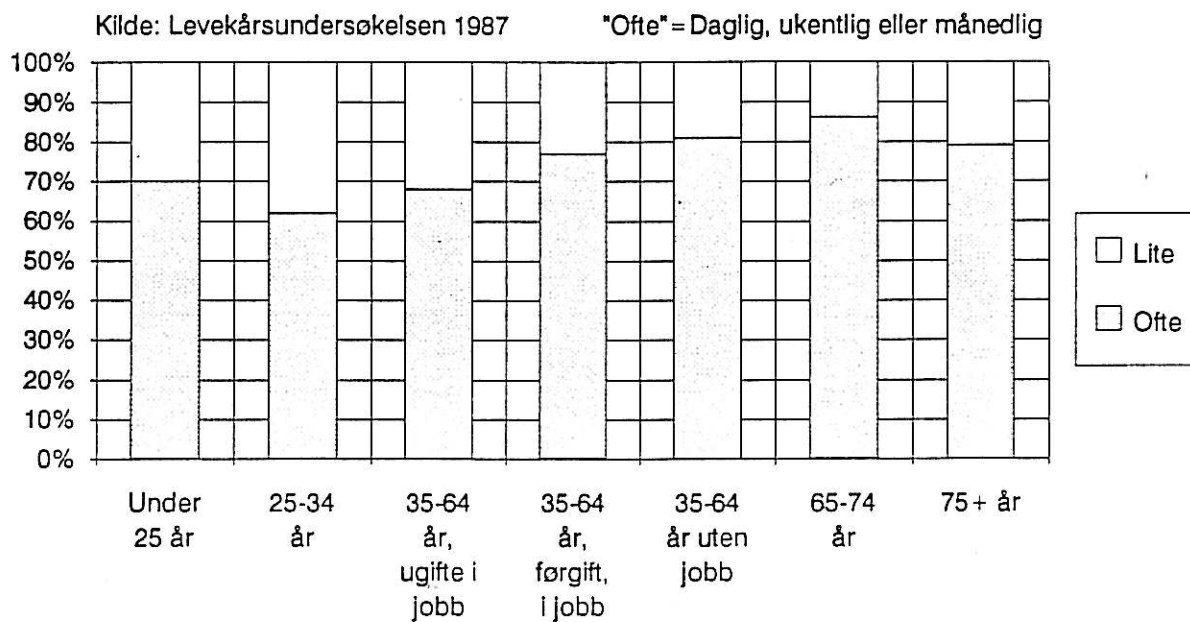
Blant de som er under 35 år er det naturlig nok ingen med barn andre steder. Blant de som aldri har vært gift, selv over 35 år, er det mindre enn 10 prosent med barn.

Levekårsundersøkelsen 1987 viser lignende tall for kontakt med barn. I denne undersøkelsen er alderen på barna definert som minst 16 år. Få av de unge og de ugifte, og omkring to tredjedeler av de førgifte over 35 år har barn.

Levekårsundersøkelsen viser også at flertallet av alle, både yngre og eldre har hyppig kontakt med søsken, eller barn. For de som er under 35 år har over to tredjedeler hyppig kontakt, og for dem dreier det seg om daglig, ukentlig eller månedlig kontakt med søsken. For de som er eldre enn dette er kontakten like hyppig eller hyppigere. For disse dreier det seg for en stor del om kontakt enten med egne barn som har flyttet hjemmefra eller med søsken.

Alderen spiller altså ikke så stor rolle for hvor ofte de har kontakt med familien, men kontakten er med forskjellige familiemedlemmer, naturlig nok, etter hvilken livsfase de er i. Se tabell 2.6.3. Hadde undersøkelsene hatt data om yngre barn enn 16 år, ville dette sannsynligvis hevet andelene blant de yngre aleneboende om deres kontakt med barn eller søsken som bor andre steder over 60-70 prosent.

Figur 2.6.1
Alenehusholds kontakt med søsken eller barn.

Tabell 2.6.1
Alenehusholdninger etter hvor ofte de har kontakt enten med søsken eller barn som har flyttet hjemmefra (minst 16 år).
Levekårsundersøkelsen 1987

	Har ikke søsken eller barn, prosent	Har ofte kontakt, prosent *)	Har sjelden kontakt, prosent	Uoppgitt prosent	Sum prosent	Utvalgsstørrelse
Under 25 år	3	70	27	0	100	65
25-34 år	5	62	33	0	100	85
35-64 år, ugifte i jobb	3	68	27	2	100	60
35-64 år, førgift, i jobb	5	77	16	2	100	60
35-64 år uten jobb	2	81	17	0	100	65
65-74 år	3	86	11	0	100	122
75+ år	6	79	14	1	100	134
Sum	3	76	20	1	100	590

*) Ofte betyr daglig, ukentlig eller månedlig. Daglig eller ukentlig utgjør flertallet av "ofte". - Sjelden er noen ganger i året eller sjeldnere.

Tabell 2.6.2

Aleneholdninger etter om de har "barn" som bor andre steder
Boforholdsundersøkelsen 1988

	Har barn	Har ikke	Sum	Har barn prosent	Har ikke prosent	Sum prosent
Under 25 år		25856	25856	0	100	100
25-34 år		64309	64309	0	100	100
35-64 år, ugifte i jobb	3063	34039	37102	8	92	100
35-64 år, førgift, i jobb	23021	13830	36851	62	38	100
35-64 år uten jobb	19505	13198	32703	60	40	100
65-74 år	64569	26078	90647	71	29	100
75+ år	90699	41212	131911	69	31	100
Sum	200857	218522	419379	48	52	100

Tabell 2.6.3

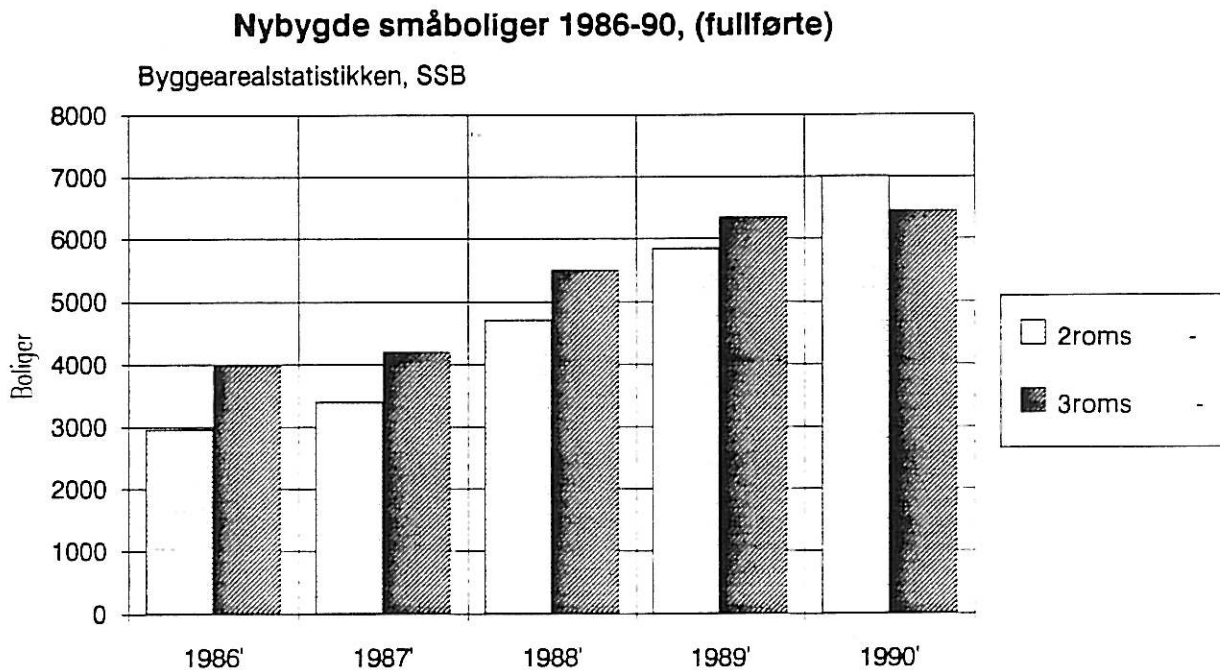
Aleneholdninger etter om de har barn (minst 16 år) som bor andre steder

Levekårsundersøkelsen 1987

	Har barn prosent	Har ikke prosent	Sum prosent	Utvalgs- størrelse
Under 25 år	0	100	100	65
25-34 år	0	100	100	85
35-64 år, ugifte i jobb	7	93	100	60
35-64 år, førgift, i jobb	65	35	100	60
35-64 år uten jobb	63	37	100	65
65-74 år	73	27	100	122
75+ år	70	30	100	134
Sum	45	55	100	590

2.7. Hva bør en bygge?

Faktisk har tallet på to- og tre-romsboliger økt i nyproduksjonen etter 1987. På kort sikt kan vi imidlertid neppe vente at dette skal gi seg vesentlige utslag i generell statistikk hvordan alenboere bor. Hovedtyngden i økningen ligger dessuten på to-romsboligene. Det kan få den konsekvensen at flere blir boende i for små boliger selv etter at de trenger noe større. En større etterspørsel etter billige boliger, sammen med de tradisjonelle og underliggende forestillingene om "mange som vil bo alene betyr mange to roms boliger", har ført til dreiningen av boligbyggingen av de mindre boligene fra en overvekt av tre-romsboliger i 1983-1984, til en overvekt av to-romsboliger i 1990.

Begge boligtyper har økt i antall fullførte boliger pr. år, men to-romsboligene har økt med over 100 prosent, mens tre-romsboligene har økt med omkring 50 prosent. I 1990 ble det fullført flere boliger på to rom enn noen annen størrelse, - over 7000. At det ble fullført flest to-romsboliger må vi helt tilbake til først på 1950-tallet for å finne tilsvarende eksempler på.

Ordningen med utleieboliger har delvis kommet som en konsekvens av økt oppmerksomhet på etableringsvanskene til ungdom. Denne boligtypen har en lavere standard enn vanlig, men tross subsidierte utleielån fra Husbanken er de likevel dyre. I Oslo er månedsleien for mange nærmere kr. 4000, og leien gir ikke anledning til fratrukk i

skatten. Etter en prøvetid hvor utleieboligen først og fremst gikk til ungdom, benyttes nå samme ordning som et tilbud til andre, blant annet enslige:

"...grupper som i en viss livsfase ikke har inntekter til å kjøpe egen bolig, men som senere kan være i stand til det."

Disse er konkret "ungdom, enslige, flyktninger og andre".

(Sitat fra Husbankens "Blåbok" for 1989).

Disse to tiltakene som har blitt satt iverk fra det offentlige for å hjelpe på boligsituasjonen for enslige, stimulering av økt bygging av småboliger og bygging av utleieboliger, kan føre til en dreining mot lavere standard for enslige. I boligmeldinga er som sagt boligstørrelser opp til tre-romsboliger antydnet som en passe standard for aleneboere. Utleieboliger med lav to-romsstandard vil representere et tilbakeskritt i standard for de som blir boende der lenge. For de som bor i slike boliger er det viktig at de kan bli i stand til å kunne få tak i noe større. Det betyr at boliger større enn to-romsboliger må bygges, ikke først og fremst to-roms, slik som det i dag er en tendens til.

3. Ulike grupper av aleneboere

En av målsettingene som er formulert i den siste boligmeldinga fra 1989 er at en skal arbeide for å få til en jevne fordeling av boligkonsum mellom grupper, generasjoner og ulike regioner. Boligfordelingen skal være bedre enn formues- og inntektsfordelingen. Aleneboere er tatt med som en av flere viktige grupper som må prioriteres i arbeidet med utjevning. Dette begrunnes delvis i at disse hører med blant husholdninger med bare en inntekt, det vil si at de ofte har forholdsvis lav inntekt.

Meldinga går imidlertid ikke i særlig grad inn på forskjellene **innen** disse husholdningene. Dette gjør at endel problemer ikke kommer fram. Aleneboere er forskjellig først og fremst i det at de er i ulike aldre og livsfaser. Dette innebærer igjen at de stor spredning i inntektene, i yrkesforhold og også i boligstandard. Selv når forholdsvis grove aldersgrupper av dem omtales under ett ut fra gjennomsnittstall, vil dette være misvisende mange. Hensikten med dette avsnittet er å vise hvilke og hvor store ulikheter vi har å gjøre med.

3.1. Inndeling i grupper etter kjønn

Ut fra hva vi kjenner til om særtrekk blant aleneboere har vi delt inn alle aleneboere i åtte undergrupper som et utgangspunkt. De erfaringene vi sikter til er blant annet arbeid med enslige og deres minste boligstandard, med unge i boligetableringsfasen, med enslige yrkesaktive boligstandard og med funksjonshemmede. Hovedkriteriene vi bruker for å skille mellom grupper er at de er i ulik livssituasjon, noe som først og fremst innebærer et skille etter alder. I praksis betyr dette at vi også får skiller etter inntekt fordi inntekten i så høy grad varierer med alderen.

Det er typisk for fordelingen av aleneboere at i forhold til totalt antall husholdninger er de mange unge under 35 år, få i midtgruppen 35-65 år og svært mange som eldre.

Under 25 år

For aleneboere skiller yngre seg ut ved at det er en livsfase i tidlig etablering og at mange her kanskje senere endrer husholdningssituasjon. Når unge flytter hjemmefra og etablerer seg vil det ofte være som enslig person. De unge i en tidlig etableringsfase er en gruppe som på grunn av

vanskene med å finansiere egen bolig bør holdes for seg. De er forholdsvis utførlig omtalt i Boligmeldinga.

25-34 år

Det har skjedd en økning i antallet personer som bor alene blant de som er over den aller første etableringsfasen. Dette gjelder i første rekke menn. Fra tidligere undersøkelser vet vi at disse i høy grad ønsker seg og er på jakt etter en bolig til permanent bruk, og at det for mange er vanskelig å skaffe. De er dessuten i en tidlig "boligkarriere", og derfor naturlig å skille ut som egen gruppe.

35-64 år

For mellomalderen 35 år og oppover til pensjonsalderen er det endel som har bodd lenge alene, mens andre er i en omskiftingsfase og kanskje nylig blitt alene. De er forholdsvis få i den betydningen at andelen som bor alene av alle husholdninger er liten. Inntekts- og eiendomsforhold er forskjellig og et viktig skille går på om de er i arbeid eller ikke.

Det er ikke lett å skille de to fra hverandre, de "kortvarig" alene og de "langvarig" alene. I de dataene vi benytter har vi kun skilt mellom ugifte og førgifte. Vi antar at en det er mer sannsynlig at en ugift person over 35 år har bodd lenge alene enn en førgift. Men det er åpenbart feil for personer som før har levd som par i ugift samliv. - Grunnen til at vi opprinnelig skilte mellom kategoriene kortvarig og langvarig er at vi antok det kunne være forskjell i kravene til bolig blant dem. Når det så viste seg at flertallet sannsynligvis hadde bodd alene i begrenset tid, var ikke skillet så vesentlig lengre. Den store omskifteligheten av husholdninger innebærer sannsynligvis behov for bolig som er fleksibel i den forstand at den i perioder kan huse barn som vanligvis bor andre steder, eventuelt annen familie, eller venner.

Minst 65 år

For de eldre som bor alene er de fleste blitt alene fra tidligere parforhold og ofte med selveid bolig. De vil oftest forbli alene og de har som regel ikke inntekt av arbeid og derfor lav inntekt. De eldste av dem har ofte nedsatt funksjonsevne eller er funksjonshemmet. Ut fra dette har vi delt de eldre inn i to grupper etter alder, over og under 75 år.

Syv grupper

Betraktningene overfor har ført til en inndeling i følgende grupper:

Tabell 3.1

Alle aleneboere inndelt i syv undergrupper.

Kilde: Boforholdsundersøkelsen 1988

	Antall
1. Unge i første etableringsfase, dvs under 25 år.	26 000
2. Unge nyetablerte, dvs 25-34 år.	65 000
3. Etablerte i jobb 35-64 år, ugifte.	37 000
4. Etablerte i jobb 35-64 år, førgifte.	37 000
5. Etablerte uten jobb 35-64 år.	33 000
6. Unge pensjonister, 65-74 år.	92 000
7. Gamle, minst 75 år.	132 000
Sum alle aleneboere	422 000

Merk at antallet er estimerte tall basert på oppblåsing av utvalget i Boforholdsundersøkelsen 1988. Folketellingen 1990 to år senere har vist et høyere totaltall aleneboere, nemlig 608.000. Tross en viss økning på to år er antallet 1988 for lavt.

Opprinnelig hadde vi tenkt oss at det først og fremst blant de yngste finner personer som bor alene for en kortere tid. Dessuten antok vi at det også ville være flere blant de førgifte i alderen over 35 år. Videre har vi tatt med de uten jobb over 35 år, fordi vi så på deres mangel på jobb som et midlertidig fenomen som ville endre seg, og dermed også muligens deres husholdningssituasjon. Det betyr at vi tenkte oss gruppene 1, 2, 4, og 5 representerer flest av de som bor midlertidig alene.

De ugifte over 35 år ville kunne ha flere som på mer permanent grunnlag hadde "valgt" å bo varig alene. Dette er som sagt foran etter hvert blitt en mer tvilsom antakelse etter som ugift samliv har blitt mer og mer alminnelig. Men fortsatt vil den kunne representere en grovinndeling som er reell.

De eldre vil ofte være enker eller enkemenn og ha liten sannsynlighet for å endre husholdningsstaus etter de ble alene. Endel av de eldre vil forholdsvis nylig være kommet over i en alenesituasjon. De vil da være noe annerledes posisjon med hensyn til bolig, både hva angår hva de har av bolig, og hvilke ønsker de selv har om bolig.

Det totale antallet er beregnet ut fra vektinger av utvalget i Boforholdsundersøkelsen 1988. Som nevnt foran viste foreløpige tall fra Folketellingen 1990 at det totale antallet aleneboere er langt høyere to år etterpå. Vi regner med at Boforholdsundersøkelsen har en viss underrepresentasjon av særlig yngre aleneboere i 1988.

3.2. Eldre aleneboere i framtida

De eldre utgjør en stor andel av alle aleneboere. Holder vi oss til Folketellingens tall med mange også yngre alene, utgjør de som er 70 år og mer vel en tredjedel av alle som bor alene. De senere årene har det lenge vært snakket om en eldrebølge i årene framover. Dette vil selvsagt ha direkte innflydelse på hvor mange eldre aleneboere det blir. Imidlertid er det bare aldersgruppen over 80 år som øker jevnt på 1990-tallet, og dersom vi regner med samme andeler av alle i pensjonsalderen (her 65 år og eldre), vil antallet aleneboere holde seg nesten på det samme i 20 år framover. Først etter år 2010 blir det en økning. Det er med andre ord ikke riktig å kalle dette en eldrebølge i de første 15-20 årene. Heller ikke økningen av de over 80 år er så stor, se tabell 3.2.1.

Nå er disse tallene beregnet på basis av totalbefolkningen, og ikke hvor mange som er førgifte. Dette kan tenkes å endres med årene i og med at vi lenge har hatt en stigende tendens i skilsmissetallene blant de yngre. Dersom virkningen av denne forplanter seg oppover i årene til eldre, er det mulig at flere blir boende alene. Etter de siste tallene bor de aller fleste eldre ikke-gifte alene (91 prosent av 70-79 årige ikke-gifte), så frekvensen kan øke med en eventuell stigende andel av skilte eldre. I tabellen nedenfor er det ikke regnet med en slik mulighet i og med at andelen aleneboere er regnet på basis av totaltallene i aldersgruppene.

Omtrent en fjerdedel av de eldre som bor alene er funksjonshemmet (Boforholdsundersøkelsen 1988). Det betyr at 60-70.000 eldre aleneboere vil stille større krav til boligene ut fra at de kanskje har vansker med å bevege seg eller på grunn av andre funksjonshemminger.

Tabell 3.2.1

Aleneboere minst 65 år framskrevet 1990 - 2020, og antall funksjonshemmede av disse.

Kilder: Framskrivning av eldrebefolkningen, SSB 1990, samt Boforholdsundersøkelsen 1988. *)

Alder	1990	1995	2000	2010	2020
65-79 år	160.000	155.000	143.000	148.000	195.000
Minst 80 år	75.000	84.000	93.000	94.000	85.000
Sum	235.000	239.000	236.000	242.000	280.000
Antall funksjonshemmet	62.000	64.000	66.000	67.000	72.000

*) Framskrivningen er utført av SSB etter samme forutsetninger som er rapportert i "Interne notater" nr 89/28 av Inger Texmon, etter alternativ K1 87.

Andelene aleneboere, og med funksjonshemminger er tatt fra Boforholdsundersøkelsen 1988.

4. Boligproblemer for aleneboere

4.1. Utviklingen på 1980-tallet

I gjennomsnittet økte husholdningene sitt boligareal med ni kvadratmeter i perioden. De tre største gruppene er her trukket ut og vist i tabellen. I alt utgjorde de omtrent 85 prosent av alle husholdningene. Alle tre gruppene er slike som ikke hadde noen inneboende personer.

De økte sitt areal mer enn gjennomsnittet, mens husholdninger med inneboende personer og eneforsørgere hadde en utvikling som lå under gjennomsnittet for alle husholdningene. Par uten barn og aleneboere økte mest prosentvis.

En vesentlig årsak til at aleneboerne økte så pass mye er at det ble vesentlig flere eldre med større bolig blant dem. Økningen i areal blant aleneboere reflekterer med andre ord økningen blant par og andre flerpersonghushold som når den ene personen falt fra, ble sittende igjen med en større bolig.

Når vi ser på de husholdningene som har hovedperson i yrkesaktiv alder, dvs. under 65 år, økte aleneboerne bare med fire prosent som er under gjennomsnittet. Par uten barn og barnefamilie i disse aldersgruppene økte like mye som før, henholdsvis 16 og 13 prosent. Av de tre største husholdningsgruppene med hovedperson i yrkesaktiv alder kom altså aleneboere dårligst ut i perioden 1981-1988.

Tabell 4.1.1

Gjennomsnittlig boligstørrelse for de tre største husholdningsgruppene i 1981 og 1988, alle aldre og under 65 år.

Kilde: Boforholdsundersøkelsene.

ALLE ALDRE	m ² i 1981	m ² i 1988	Økning i prosent
Aleneboere	69	79	15
Par uten barn	94	108	16
Barnefamilier	115	130	13
Alle husholdninger	100	109	9

UNDER 65 ÅR	m ² i 1981	m ² i 1988	Økning i prosent
Aleneboere	70	73	4
Par uten barn	94	109	16
Barnefamilier	115	130	13
Alle husholdninger	105	113	8

Merk: Både for 1981 og 1988 er brukt veide tall for husholdningene ved at råttallene er vektet opp mot totalbefolkningen etter alder, kjønn og sivilstand. Samme veieprosedyre er brukt for begge datasettene for å få sammenlignbare tall. - Normalt er vanligvis en annen vekt brukt for Boforholdsundersøkelsen 1981 som vektet etter alder, kjønn og aleneboing.

Eierforhold

I løpet av 1980-tallet ble det flere som eide boligen sin enten som selveier eller sammen i borettslag samt enkelte aksjeboliger. Blant alle husholdninger økte eierandelen lite og det er særlig husholdningene med inneboende personer som hadde lite økning. Disse er ikke vist i tabellen (neste side).

Derimot økte eieandelen fem til ti prosentpoeng blant de tre største husholdningsgruppene og mest blant par uten barn. Dette gjelder alle aldersgrupper sett under ett.

Når vi ser på de som var i yrkesaktiv alder, var det ingen økning i eierandelen blant aleneboerne, men fortsatt fem til ti prosent blant parhusholdningene med eller uten barn. Aleneboere i yrkesaktiv alder hadde en klart mindre gunstig utvikling enn de to andre store husholdningsgruppene.

Når vi her tolker en økt eierandel som positivt er det på grunn av at de aller fleste har klare preferanser om å eie boligen (Gulbrandsen, 1990).

Tabell 4.1.2

Andeler som eier boligen (selveier, andelsbolig eller aksje) av de tre største husholdningsgruppene i 1981 og 1988, alle aldre og under 65 år.

Kilde: Boforholdsundersøkelsene.

ALLE ALDRE	Eiere 1981 prosent	Eiere 1988, prosent
Aleneboere	55	60
Par uten barn	70	80
Barnefamilier	86	91
Alle husholdninger	78	79

UNDER 65 ÅR	Eiere 1981, prosent	Eiere 1988, prosent
Aleneboere	55	55
Par uten barn	70	82
Barnefamilier	86	91
Alle husholdninger	78	81

Inntektsutviklingen

I nominelle kroner doblet husholdningene sin brutto inntekt i perioden 1980 - 1987. (Inntektsoppgavene er fra året før undersøkelsesåret). Konsumprisindeksen steg fra 110,9 i 1980 til 199,1 i 1987, så den nominelle doblingen av brutto inntekt betyr en økning i inntekten også i faste kroner.

Både når det gjelder husholdningene i alle aldre og de under 65 år (i yrkesaktiv alder) økte parhusholdningene uten eller med barn mer enn gjennomsnittet for alle husholdningene. Aleneboerne økte mindre enn gjennomsnittet for alle husholdningene. Den laveste økningen hadde aleneboere under 65 år fra kr. 74.000 i 1981 i til kr. 144.000 i 1988. Når vi tar med de som er over 65 år var økningen bare opp til kr. 105.000 i 1988 i gjennomsnittet. Pensjonistene blant de aleneboende trekker gjennomsnittet betydelig ned.

Med et gjennomsnitt på kr. 238.000 for alle husholdningene i 1988 er det klart at den relative nedgangen blant aleneboere bare opp til kr. 105.000 som et sammenlignbart gjennomsnitt, er lavt. Det er trolig at ulikhetene mellom husholdningene med hensyn til om de har en eller to inntekter spiller en stor rolle for deres samlede inntekt.

Det er sannsynlig at den forholdsvis dårlige inntektsutviklingen er en viktig del av forklaringen på hvorfor aleneboerne har samme eierandel i 1988 som i 1981 (for de under 65 år).

Tabell 4.1.3

Brutto nominell husholdningsinntekt i de tre største husholdningsgruppene i 1981 og 1988, alle aldre og under 65 år.

Kilde: Boforholdsundersøkelsene.

ALLE ALDRE	Kroner i 1981 (nominelle)	Kroner i 1988 (nominelle)	Økning prosent, 1981 = 100	i
Aleneboere	49.000	105.000	214	
Par uten barn	97.000	229.000	236	
Barnefamilier	148.000	336.000	227	
Alle husholdninger	109.000	238.000	218	

UNDER 65 ÅR	Kroner i 1981 (nominelle)	Kroner i 1988 (nominelle)	Økning prosent, 1981 = 100	i
Aleneboere	74.000	144.000	195	
Par uten barn	122.000	285.000	234	
Barnefamilier	148.000	337.000	228	
Alle husholdninger	128.000	280.000	219	

Inntektsutviklingen etter Inntekts- og Formuesundersøkelsene

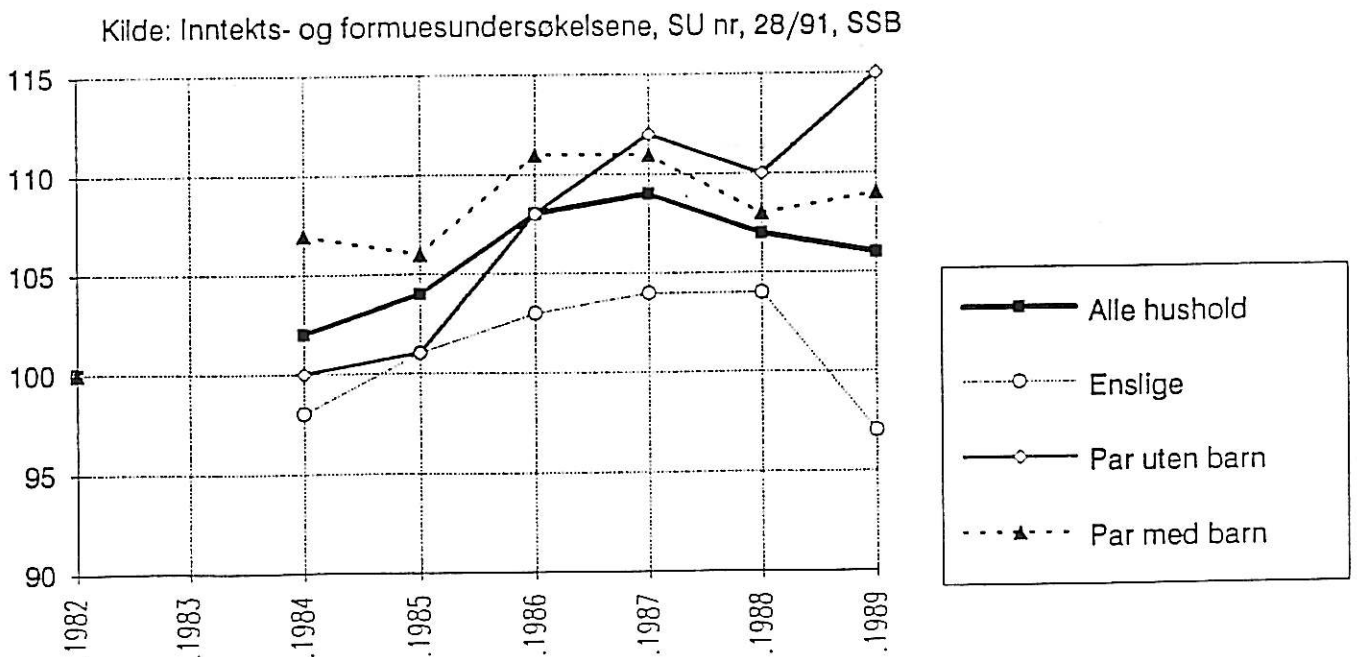
Husholdningenes inntekt kan måles på forskjellige måter og vil ofte gi noe forskjellig resultat etter hvordan inntektsopplysningene fremskaffes. I Boforholdsundersøkelsene er intervjupersonene spurt om hvilken inntekt de har hatt siste år. I 1988 er dessuten tatt med opplysninger fra selvangivelsene. En korrigering av inntektene er utført (for 1988) ved at høyeste oppgitte bruttotall er benyttet, - enten det som er oppgitt muntlig eller det fra skattebåndet (selvangivelsene). Dette kan medføre at inntektene for 1988 blir noe for høye i forhold til 1981, men dette har vi forutsatt slår likt ut for alle husholdningsgrupper.

Statistisk Sentralbyrå utfører årlige inntektsundersøkelser basert på selvangivelsesdataene og dermed er det direkte sammenlignbare tall for utviklingen, - fra 1982 til 1989.

Disse inntektstallene viser at aleneboerne har en klart dårligere inntektsutvikling på 1980-tallet enn de to andre store husholdningsgruppene. Som vi har vært inne på er dette en mulig konsekvens av at flere parhusholdninger har to inntekter. Se figut 4.1 på neste side

Figur 4.1

Disponibel inntekt pr. forbruksenhet, faste priser, 1982 = 100

Sammenligning med andre

Antallet yngre aleneboere har økt sterkt. I det følgende skal vi se på hvilken økonomi disse og noe eldre enslige som bor alene har. Er det slik at de som bor alene har en dårligere økonomisk situasjon enn andre? Har dette i tilfelle konsekvenser for deres boligsituasjon ved at de har dårligere boligstandard enn andre? Hva har de igjen til annet forbruk når boutgiftene er betalt, og hva er rimelig utgift til annet forbruk? Vi vil sammenligne dem med par uten barn i samme alder.

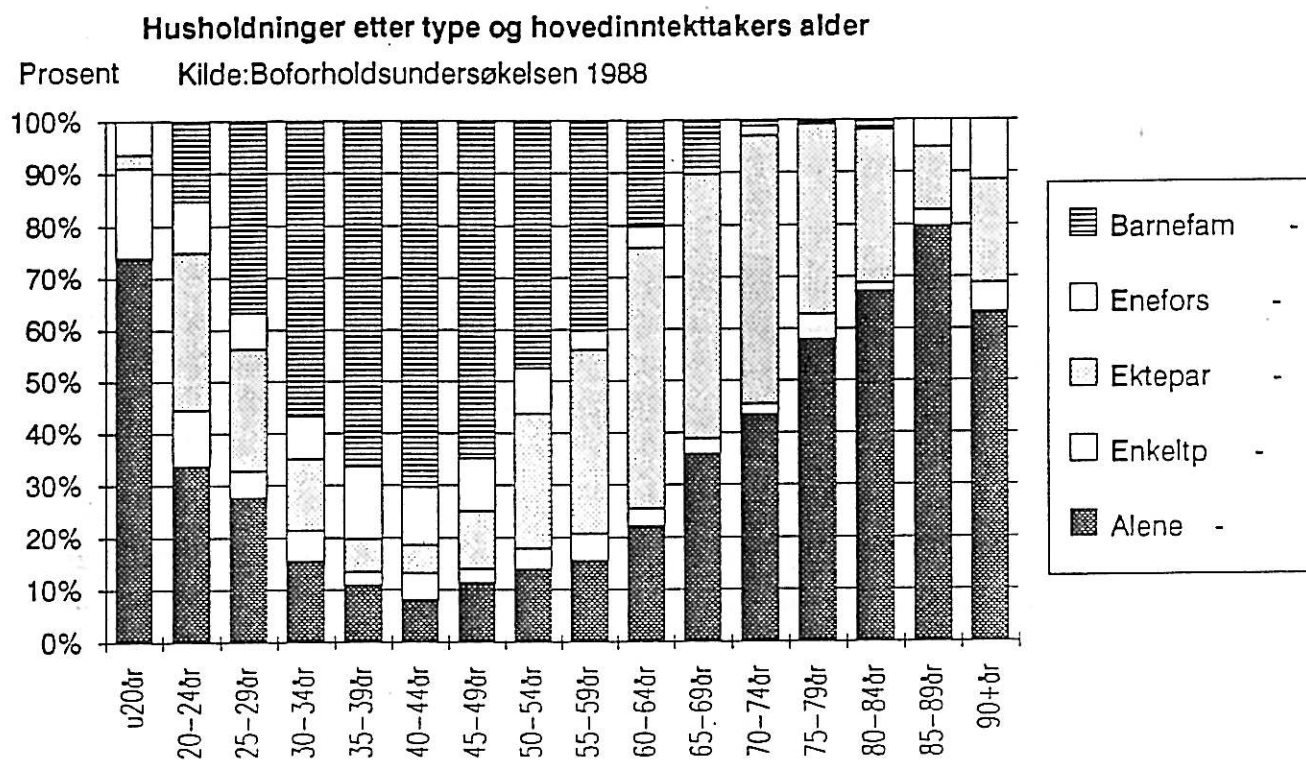
Vi skal beskrive deres økonomiske situasjon ved å se på flere forhold: Deres brutto inntekt, om de har gjeld og størrelsen på den, hva de har igjen etter at boutgifter og skatt er betalt, og sammenligne dette med hva som er et rimelig budsjett for dem. I disse beskrivelsene skal vi i første omgang ikke gå i detalj på de ulike gruppene av aleneboere, men legge hovedvekten på en sammenligning med par uten barn. Vi har valgt å holde barnefamiliene utenfor i denne sammenligningen fordi det på flere måter vil komme inn andre vurderinger når det er barn i noen grupper, men ikke i andre. Men en må da være oppmerksom på at det blir en sammeligning mellom yttergrupper: på den ene siden aleneboere som gjennomsnittlig har dårligst økonomi, og par uten barn som ofte ligger best an i forhold til andre husholdningsgrupper. Dette har også med aldersfordelingen å gjøre, det er flest par uten barn blant middelaldrende som er vel etablert yrkesmessig, men færre aleneboere i samme gruppe. I noen grad nøytraliserer vi ulikhetene i sammenligningen ved å gjøre den for undergrupper i alder.

Figuren på neste side viser at alderssammensetningen mellom ektepar og aleneboere har både visse likhetstrekk og skiller seg fra hverandre. Likheten består i at de er få i alderen 30-49 år og flere yngre og eldre. Ulikheten er at aleneboerne har en langt skarpere U-form ved at de er markert flere av de yngste og eldste. Men som sagt er det også flere par i godt etablert yrkesaktiv alder, nemlig 50-64 år. Dessuten er par-pensjonistene gjennomsnittlig yngre enn alene-pensjonistene.

Figur 4.1.2

Husholdninger etter type og alder-i femårsgrupper.

Kilde: Boforholdsundersøkelsen 1988

"Enkeltpersoner" er enslige som bor sammen uten å være samboende par, for eksempel to søstre. Eneforsørgere er med barn uansett alderen på barnet (barnene).

Vi skal dele inn de to husholdningsgruppene i tre aldersgrupper, unge under 35 år, middelaldrende 35-64 år, og de over 64 år, som for det meste er pensjonister.

Til sist skal vi gå mer i detalj på de ulike gruppene av de som bor alene.

4.2. Inntekten

De som bor alene ligger lavt i brutto inntekt i forhold til andre. Inntekten er omkring halvparten av hva parene har. Den er under halvparten blant de unge og de eldste, og litt over halvparten i gruppen 35-64 år.

Inntekten varierer med alderen. Det viktigste skillet går mellom de yrkesaktive og pensjonistene som har omkring halvparten i brutto inntekt av de i arbeid.

I begge husholdningsgrupper, aleneboere og par, er det stor spredning i inntekten. Parene med to inntekter har oftere en høy samlet inntekt. Spredningen i inntekt viser en tendens til å være større blant parene. Aleneboerne klumper seg mer sammen i laveste inntektsgruppe, under 150.000 kr. Standardavviket (ikke vist i tabellen) bekrefter at spredningen er noe større blant parene.

Likevel er det store forskjeller i inntektene også blant de aleneboende. Dette skal vi komme tilbake til når vi ser på den mer detaljerte inndelingen av dem. Da vil vi også lage flere kategorier av de lavere inntektene, hvor de aleneboende klumper seg sammen. I og med at flertallet av de aleneboende har brutto inntekt i 1987 som ligger under kr. 150.000, vil ulikhetene inne gruppen ikke komme fram uten å se nøyere på de lavere inntektene. Selv om spredningen i statistisk forstand er minst blant de aleneboende, er det mulig at spredningen på et lavere inntektsnivå vil gi større utslag i ulikheter i boligstandard.

Tabell 4.2.1

Brutto inntekt i 1987 kroner blant aleneboere og par uten barn
Boforholdsundersøkelsen 1988

		Under	150-	250-	Minst	Sum	Gj.snitt for gruppen
		150.000 kr.	249.000 kr.	349.000 kr.	350.000 kr.		
		Prosent	Prosent	Prosent	Prosent	Prosent	Kroner
Unge, under 35 år	Bor alene	58	34	6	2	100	136.000
	Par uten barn	6	28	47	19	100	283.000
Middel 35-64 år	Bor alene	54	35	9	2	100	151.000
	Par uten barn	9	33	33	25	100	286.000
Eldre minst 65 år	Bor alene	94	5	1	0	100	70.000
	Par uten barn	60	27	9	4	100	159.000

Inntekt og gjeld blant de unge

Brutto inntekt forteller ikke alt om hvor god eller dårlig råd husholdningene har. Særlig blant de yngre er det mange som har lån til bolig, eventuelt til studielån eller forbruksvarer, og dette påvirker både skatten, boutgiften og hva de har igjen til avdrag og forbruk ellers i disponibelt beløp. I dette bildet skal vi først og fremst interessere oss for de yngste, dvs under 35 år, fordi deres økonomiske situasjon vil bestemme hva slags start de kan få på sin boligkarriere.

En kan tenke seg at det et eller annet sted går en grense for hvor mye aleneboere kan ha i gjeld i forhold til hva parene kan greie. Begge grupper ønsker i omtrent like høy grad å eie sin egen bolig og vil derfor være motivert for å ta opp lån til egen bolig. Unge personer som bor til leie, enten alene eller i par, vil ofte være nødt til å ta opp forholdsvis betydelige lån hvis de skal nå målet om en innskudds- eller eierbolig.

Det generelle bildet er at de fleste unge har gjeld (mens forholdsvis få av de eldre har det). Tabell 4.1.2 viser dette. Noe færre har imidlertid store lån, dvs mer enn 100.000 kr. Av de unge aleneboerne er det halvparten og av parene 70 prosent med større lån enn kr. 100.000 (1987-kroner).

Tabell 4.2.2

Total gjeld i 1987-kroner blant aleneboere og par uten barn
Boforholdsundersøkelsen 1988

		Har ikke gjeld	Gjeld: inntil kr 99.900	Gjeld: kr 100.000 - 299.000	Gjeld: kr 300.000 - 399.000	Gjeld: kr 400.000 og mer	Sum	Gj.snitt for de med gjeld
		%	%	%	%	%	%	Kroner
Unge, under 35 år	Bor alene	22	31	30	4	13	100	213.000
	Par uten barn	8	22	19	9	42	100	399.000
Middelalder 35-64 år	Bor alene	44	24	22	4	6	100	198.000
	Par uten barn	28	32	25	6	9	100	191.000
Eldre minst 65 år	Bor alene	81	15	4	0	0	100	65.000
	Par uten barn	68	24	6	1	1	100	77.000

I denne tabellen ser vi den klareste forskjellen blant de unge i størrelsen på gjelda. Holder vi oss til de med gjeld over kr 100.000 er den største gruppen av aleneboere på 30 prosent med en gjeld på 100.000 - 299.000 kr. Dessuten er det en mindre gruppe på 13 prosent med gjeld på over 400.000 kr.

Vi snakker hele tiden om den yngste gruppen som er under 35 år. Blant parene er den største gruppa de som har hele 42 prosent med gjeld på over 400.000 kr. Andelen omkring 200.000 kr. er på bare 19 prosent.

Ut fra inntektsfordelingen vist i tabell 4.1.1 er dette rimelig. Det er bare et svært lite mindretall av de unge som bor alene som har en inntekt som muliggjør et større lån. Mens det blant parene er det hele to tredjedeler som har en inntekt på minst 250.000 kr i 1987.

Boliggjeld eller forbruksgjeld?

Om den gjelda en har skyldes lån som er tatt opptil bolig eller til annet forbruk kan være vanskelig å avgjøre. Når vi skiller mellom boligeiere og leietakere viser det seg at nesten ingen av de unge leietakerne har lån på over 300.000 kr., mens 60-70 prosent av dem har lån under kr 200.000, de fleste under kr 100.000. Med andre ord er lån til bolig sannsynligvis ofte over kr. 400.000, som er typiske tall blant eierne. Disse tallene kan selvsagt være kombinasjon av boliglån og forbrukslån, - eventuelt studielån, så tallet minst kr. 400.000 må tas med forbehold som en typisk størrelse av boliglånene blant yngre aleneboere og yngre par uten barn.

Flertallet av både de unge aleneboende og parene har bil, dvs 62 prosent av aleneboerne og 91 prosent av parene. Dette bidrar til å forklare at så mange av de unge leietakerne har gjeld på opptil ca 100.000 kr.

Disponibel inntekt etter skatt og boutgifter og "standard forbruksutgifter"

Når den økonomiske situasjonen skal sammlignes mellom ulike grupper av husholdninger, må en ta hensyn til at husholdninger av ulik størrelse og sammensetning også har forskjellig behov. Statistisk Sentralbyrå har fulgt en internasjonal praksis i dette ved å regne beløp "pr forbruksenhet". For eksempel er to voksne regnet å tilsvare 1,7 forbruksenhet, mens en voksen er enheten på 1. Statens institutt for forbruksforskning, SIFO, har arbeidet med en annen metode basert på ekspertvurderinger av hva som er rimelig forbruk av forskjellige varer for ulike personer i husholdningene. Basert på prisene på disse varene har de utarbeidet et standard budsjett for forbruksutgifter for forskjellig sammensatte husholdninger. Alle utgifter bortsett fra boutgifter, til tobakk og alkohol, og til ferie er tatt med (Borgeraas 1987).

Vi vil sammenligne aleneboere og par. En sammenligning etter aldersdimensjonen, dvs mellom yngre og eldre, kan være vanskelig. I utgangs-punktet er det regnet med at et "rimelig forbruk" vil variere mellom husholdninger med medlemmer i forskjellig alder.

Tabell 4.2.3

Gjennomsnittstall for brutto inntekt, skatt, boutgifter, standard forbruksutgifter og restbeløp for aleneboere og par.

		Samlet brutto års-inntekt, 1987	Samlet skatt, 1987	Samlet boutgift, 1987	Standard forbruksbudsjett, 1986	Restbeløp etter skatt, boutgift og standard forbruk
		Gj.snitt, kr.	Gj.snitt, kr.	Gj.snitt, kr.	Gj.snitt, kr.	Gj.snitt, kr.
Unge, under 35 år	Bor alene	136.000	21.000	28.000	53.000	34.000
	Par uten barn	283.000	42.000	45.000	91.000	105.000
Middel, 35 - 64 år	Bor alene	151.000	27.000	26.000	53.000	46.000
	Par uten barn	286.000	60.000	31.000	90.000	105.000
Eldre, minst 65 år	Bor alene	70.000	10.000	14.000	41.000	6.000
	Par uten barn	159.000	30.000	16.000	81.000	32.000

Tallene er forhøyd til nærmeste 1000 kr.

		Prosent	Prosent	Prosent	Prosent	Prosent
Unge, under 35 år	Bor alene	100	15	21	39	25
	Par uten barn	100	15	16	32	37
Middel, 35 - 64 år	Bor alene	100	18	17	35	30
	Par uten barn	100	21	11	31	37
Eldre, minst 65 år	Bor alene	100	14	20	58	8
	Par uten barn	100	19	10	51	20

Gjennomsnittstallene i tabell 4.3 viser at både unge aleneboere og unge par har et "overskudd" på 34.000-105.000 kr som restbeløp etter at standardbudsjett for rimelige forbruksutgifter sammen med skatt og faktiske boutgifter er trukket fra bruttoinntekten. Restbeløpet vil kunne brukes til de utgifter som ikke er medregnet i standardbudsjettet, som ferier, drikkevarer og tobakk, forbruk utover det "rimelige", eller til sparing. Gjennomsnittlig har aleneboerne noe over 60 prosent av et rimelig standardbudsjett igjen, og parene ca 115 prosent.

Både i relative og absolutte tall viser det seg at aleneboerne kommer langt dårligere ut enn parene. Beløpet de unge under 35 år har igjen er bare en tredjedel av det parene har, kr 34.000 mot kr. 105.000. Det er først og fremst den store forskjellen i bruttoinntekt som gjør at nettoen i absolutte kroner blir så ulik.

Parene har gjennomsnittlig litt over dobbelt så høy bruttoinntekt som aleneboerne, altså et forholdstall på 1:2,0. Standard forbruksutgifter har forholdstallet 1:1,7 som tilsvarer antallet forbruksenheter i de to husholdningstypene. Det betyr at de to ligger likt i forbruk med dette forholdstallet. Boutgiftene ligger på omtrent samme forholdstall som standardbudsjettet, 1:1,6 (uten at dette på samme måte kan sies å være spesielt rimelig eller rettferdig), mens skatten har samme forholdstall som inntekten, nemlig dobbelt så stor for parene.

Spredningen i inntekter og utgifter blant unge

Blant de yngre, både aleneboerne og parene, er det stor spredning i disponibelt beløp etter at skatt, boutgifter og standardbudsjett er trukket fra. Dette skyldes selvsagt at spredningen i utgangstallene er store, dvs spredningen i inntekt, skatt og boutgift..

Samlet inntekt viser den største spredningen med 210.000 kr i forskjell mellom den tiendedel som har lavest inntekt og den tiendedelen som har høyest blant de aleneboende. Blant parene er den tilsvarende forskjellen 230.000 kr.

Både skatt og boutgifter har mindre spredning, boutgiftene med en forskjell mellom 60 og 80.000 kroner, skatt med en forskjell mellom 46 til 56.000 kroner fra laveste til høyeste tiendedel for henholdsvis aleneboere og par. Boutgiftene varierer altså noe noe mer enn skatten.

Standard for rimelig forbruksutgift varierer minst med en forskjell på 20.000 kr for aleneboere, - som skyldes forskjellen mellom de som har bil eller ikke, - og bare 1.000 kr for parene. De aller fleste av disse har bil.

Det er altså inntektene som varierer mest, og det gjelder begge husholdnings-gruppene.

Tabell 4.2.4

Spredningen av samlet brutto inntekt, samlet skatt
boutgift og budsjett for standard forbruksutgifter i 1987
blant blant aleneboere og par under 35 år

Unge, under 35 år	Laveste 10 - percentile	Høyeste 90 - percentile
	Samlet inntekt	
Alene	21.000 kr	230.000 kr
Par	162.000 kr	394.000 kr
	Samlet skatt	
Alene	0 kr	46.000 kr
Par	18.000 kr	74.000 kr
	Samlet boutgift	
Alene	8.000 kr	66.000 kr
Par	11.000 kr	95.000 kr
	Standard rimelig forbruks budsjett	
Alene	40.000 kr	61.000 kr
Par	91.000 kr	92.000 kr

Overskudd eller underskudd

Variasjonen i tallene slik dette er vist i tabell 4.1.4 må nødvendigvis gi store forskjeller også i restbeløpet av brutto inntekt når de øvrige tallene er trukket fra.

I framstillingen av dette har vi laget fire kategorier som netto disponibelt beløp er inndelt i: underskudd, balanse, overskudd og stort overskudd. "Underskudd" vil si at inntekten minus skatt og boutgifter er kr. 10.000 mindre enn beløpet som vedkommende husholdning har som standard forbruksutgift. Hvis restbeløpet er omkring null, dvs mellom - kr. 9.900 og + kr. 9.900, kaller vi denne kategorien for "balanse". Er det et overskudd mellom kr. 10.000 og opptil kr. 53.000 for aleneboere, og opptil kr. 91.000 for par, kaller vi dette "overskudd". Er overskuddet mer enn disse grensen, kaller vi det "stort overskudd". Grensene er satt ved det som er gjennomsnittet for standard forbruksbudsjett for de respektive husholdningene, altså kr. 53.000 for aleneboere og kr. 91.000 for par.

At husholdningen har underskudd betyr at den ikke kan ha et forbruk av dagligvarer eller til bolig, møbler og utstyr, og forskjellige tjenester av en størrelse som er satt som en rimelig standard. Husholdningen har ikke råd til det. Balanse betyr at utgifter og inntekter går opp i opp, bortsett fra at det ikke er satt av midler til ferie, tobakk eller alkohol.

Det er meget stor spredning i størrelsen på restbeløpet blant alenehusholdningene, både blant de unge og de i middelgruppen. Nesten en fjerdedel av de som er under 35 år har underskudd i sin økonomi når boutgifter og skatt er betalt og det er forutsatt et standard forbruk som også er fratrukket inntekten. I tillegg er det en tiendedel som har "balanse", dvs at inntekter og utgifter balanserer innen en ramme på +/- kr. 10.000 på årsbasis.

På den andre siden er det en tredjedel som har "stort overskudd" ut fra de samme forutsetningene. De aleneboende unge deler seg på denne måten inn i tre undergrupper med svært ulik økonomi.

Et forbehold må vi ta: Noen av de med lav inntekt kan være studenter som lever på lån, eller personer med sosialhjelp som ikke er registrert som inntekt. Det vil si at de kan ha inntekter som retter opp bildet. Men de havner neppe i noen klar overskuddsøkonomi selv med slike eventuelle "skjulte" inntekter.

Tabell 4.2.5

Fordeling av restbeløp (brutto inntekt minus skatt, boustift og standardbeløp for rimelige forbruksutgifter) blant unge aleneboere og par.

Underskudd = restbeløpet er negativt og går fra minus 10.000 kr. og nedover, eller

"Balanse" = restbeløpet er +/- 9.900 kr.

Overskudd = restbeløpet er minst 10.000 kr. og opptil gjennomsnittet av standard forbruksutgift for husholdningstypen (53.000 kr. for aleneboere og 91.000 kr for par).

Stort overskudd = restbeløpet er mer enn overskudd.

Unge under 35 år	Underskudd inklusive "Balanse"		Overskudd	Stort overskudd	Sum
	Prosent	Prosent	Prosent	Prosent	Prosent
Alene	22	9	36	33	100
Par	3	2	41	54	100

Tabell 4.1.5 viser at 95 prosent av de unge parene har overskudd eller stort overskudd og bare 5 prosent med balanse eller underskudd. De unge aleneboende har også et flertall med overskudd, men en betydelig gruppe på 31 prosent med underskudd eller balanse.

Før vi har sett nøyere på boforholdene, regner vi med følgende: de med stort overskudd vil ikke ha store vanskeligheter med å skaffe seg rimelig bra bolig. De med underskudd/balanse vil sannsynligvis ha store problemer. Mellomgruppen med et mindre overskudd er vi usikre på hvordan vil falle ut.

De eldre gruppene

Gruppene over 35 år viser samme mønster mellom parene og de som bor alene, dvs at en forholdsvis stor andel av aleneboerne har ikke noe overskudd etter at utgiftene er betalt. Dette gjelder særlig mange av de eldre. Blant de eldre er det dessuten også mange av parene som ikke har noe overskudd.

Forskjellen fra de yngre er at blant aleneboerne er gruppen med underskudd litt redusert. Men fortsatt er det like mange med rundt null (balanse) eller lavere blant dem. Blant parene er fordelingen nær den samme som blant de yngre.

Tabell 4.2.6

Fordeling av restbeløp (brutto inntekt minus skatt, boutgift og standardbeløp for rimelige forbruksutgifter) blant aleneboere og par i alderen 35 år og over.

Underskudd=restbeløpet er negativt og går fra minus 10.000 kr. og nedover, eller

"Balanse" = restbeløpet er +/- 9.900 kr.

Overskudd=restbeløpet er minst 10.000 kr og opptil gjennomsnittet av standard forbruksutgift for husholdningstypen (53.000 kr. for aleneboere og 91.000 kr for par).

Stort overskudd=restbeløpet er mer enn overskudd.

Middelalder 35 - 64 år	Underskudd inklusive "Balanse"		Overskudd	Stort overskudd	Sum
	Prosent	Prosent	Prosent	Prosent	Prosent
Alene	11	17	34	38	100
Par	3	5	37	55	100
Eldre minst 65 år	Underskudd inklusive "Balanse"		Overskudd	Stort overskudd	Sum
	Prosent	Prosent	Prosent	Prosent	Prosent
Alene	18	53	23	6	100
Par	17	26	45	12	100

*)Grensen mellom overskudd og stort overskudd er den samme som for de som er yngste i denne tabellen. I utregningene av standardbudsjettet er beløpene for de eldste i virkeligheten noe lavere, nemlig 41.000 kr for aleneboere minst 65 år, og 81.000 kr for par minst 65 år. Forskjellene er ikke så store, så for enkelthets skyld har vi beholdt de samme grensene som for de yngste, nemlig 53.000 kr. og 91.000 kr mellom "overskudd" og "stort overskudd". Konsekvensen er at andelen med "stort overskudd" blir litt for lave i den eldste gruppen.

Flertallet av de eldste som bor alene har underskudd eller nær null igjen av inntekten etter at skatt, boutgifter og standardutgiftene er trukket fra. Vel fjerdeparten av de aleneboende og vel halvparten av parene har et overskudd.

Oppsummert om økonomien

Husholdningene inndelt i de tre aldersgruppene viser flere forskjeller i økonomien mellom de aleneboende og parene. Felles for dem er imidlertid at det går et klart skille etter om de er i yrkesaktiv alder eller ikke. Legge vi sammen tallene for overskudd eller balanse kommer dette klarere fram.

Et stort flertall av alle under 65 år har overskudd, lite eller stort, når de forskjellige utgiftene er trukket fra bruttoinntekten. Blant parene er det nær på alle. Mens blant alenboerne er andelen med overskudd 69-72 prosent. Men flertallet har underskudd (underskudd eller balanse) når de aleneboende er over 65 år, og litt under halvparten blant parene.

Tabell 4.2.7

Andeler med underskudd (eller balanse) og med overskudd (eller stort overskudd) blant aleneboere og par etter alder.

		Underskudd (eller balanse)	Overskudd	Sum
		Prosent	Prosent	Prosent
Aleneboere	Under 35 år	31	69	100
	35 - 64 år	28	72	100
	Minst 65 år	71	29	100
Par uten barn	Under 35 år	5	95	100
	35 - 64 år	8	92	100
	Minst 65 år	43	57	100

For enkelhets skyld har vi slått sammen de med underskudd og de med balanse. At de har "balanse" er egentlig uttrykk for en dårlig økonomisk situasjon, dels fordi ikke absolutt alle utgifter er dekket, og dels fordi husholdningen heller ikke har noe å gå på. Vi har dessuten brukt minimumstall for å beskrive økonomien ved at tallene for utgifter er hentet fra 1986 uten å legge til noen prisstigning mellom 1986 og 1987. Inntektstallene er imidlertid fra 1987. - I den videre teksten vil betegnelsen underskudd stå for underskudd og balanse slått sammen.

Finner vi en så markert forskjell i boligstandard i gruppene over og under 65 år som det er i økonomi?

4.3. Økonomi og boligstandard

Hittil har vi sett på fordelingen av inntekt, gjeld og disponibelt beløp etter utgifter er trukket fra. Forskjellen i absolutt beløp mellom aleneboende og par uten barn er stor. Særlig stor er den blant unge under 35 år. Det gjennomsnittlige disponible beløp som parene har er tre ganger så stort som det aleneboende har. Blant de i middelgruppen, 35-64 år, er forskjellen noe mindre, men større igjen blant de eldste.

Andelene av gruppene som har "underskudd" eller "overskudd" viser også store variasjoner. Disse tallene er et forsøk på så realistisk som mulig å vise hvor god økonomi gruppene har. Vi skal bruke dette videre for å undersøke hvordan sammenhengen er med gruppenes boligstandard.

Innenfor den alderen da de fleste er i arbeid (under 65 år), er det en stor andel av de aleneboende, omkring 30 prosent, som har underskudd eller omkring null ("balanse") igjen når de nevnte utgiftene er trukket fra brutto inntekt. Blant parene er det langt færre i denne situasjonen, 5-8 prosent. De med overskudd er tilsvarende flere blant parene.

Vi går som sagt ut fra at dette målet og de kategoriene vi har valgt er en forholdsvis realistisk måte å beskrive ulikhetene i gruppenes økonomi på. Hva slags boligstandard har de oppnådd?

God eller dårlig boligstandard

Tre av de viktigste kriteriene på boligstandard som oftest er brukt, er om husholdningen bor trangt eller romslig, om boligen har dårlig eller god teknisk standard, og hvilken disposisjonsform husholdningen har. En kunne også bruke flere kriterier, men mener disse vil være tilstrekkelig til å vise eventuelle sammenhenger med økonomien. Standarden er utførligere beskrevet og kommentert i en egen rapport fra Boforholdsundersøkelsen 1988 (Hansen og Gulbrandsen, 1991).

Med teknisk standard menes en kombinasjon av boligens behov for vedlikehold, om den har moderne oppvarming og om den har wc og bad. Trangboddhet vil si at boligen er mindre enn 55 kvadratmeter. Dette gjelder både for aleneboere og par. Er boligen større, er den normal eller romslig. Disposisjonsformen dreier seg om boligen er en leidd bolig i motsetning til selveierbolig, eventuelt andels- eller aksjebolig.

Er det dårligere standard blant de som har dårligere råd (dvs. ikke har overskudd etter vår definisjon)?

Sammenligningen mellom de med "underskudd" mot de med "overskudd" viser at overskuddsgruppen har konsekvent flere med bedre standard. Forskjellene er ikke alltid så store, men de går konsekvent i samme retning.

Den sammenhengen som vi finner mellom økonomi og standard er ikke nødvendigvis entydig slik at underskudd forårsaker dårligere standard. Sammenhengen kan også gå den andre veien: en har fått dårligere råd fordi en har skaffet seg høyere standard. Vi kommer noe tilbake til dette et par sider lenger ut i rapporten.

I noen grupper og etter bestemte kriterier er forskjellene klare. For å beholde oversikten settes dette opp punktvis nedenfor:

Unge aleneboere, under 35 år

Teknisk standard: Klar forskjell etter økonomi.

Andelen med dårlig teknisk standard er betydelig lavere i gruppen med underskudd (bare 28 prosent mot 48 prosent, se bilagstabell 4.3.1).

Trangboddhet: Klar forskjell.

Andelen som bor trangt er klart høyere blant de som har underskudd (69 prosent mot 41 prosent).

Eierforhold: Klar forskjell.

Andelen som eier boligen enten som selveier eller som andelsbolig er dobbelt så høy hos de med overskudd (48 prosent mot 21 prosent).

Aleneboere i middels alder, 35 - 64 år

Teknisk standard: Klar forskjell etter økonomi.

Andelen med bra eller topp teknisk standard er høyere i overskuddsgruppen (37 prosent mot 26 prosent i gruppen med underskudd).

Trangboddhet: Ingen signifikant forskjell.

Andelen som bor trangt er bare tre prosent lavere blant de som har overskudd enn blant de med underskudd.

Eierforhold: Ingen signifikant forskjell.

Andelen som eier boligen er bare fem prosent høyere i overskuddsgruppen.

Eldre aleneboere, minst 65 år

Teknisk standard: Klar forskjell etter økonomi.

Andelen med bra eller topp teknisk standard er høyere i gruppen med overskudd (47 prosent mot 33 prosent).

Trangboddhet: Liten forskjell.

De fleste bor ikke trangt og forskjellen er liten mellom de to gruppene.

Eierforhold: Klar forskjell.

Andelen som eier boligen er høyere i overskuddsgruppen (75 prosent mot 59 prosent, se bilagstabell 4.3.1).

De største forskjellene etter økonomi finner vi blant de yngste. Her er prosentdifferansene 20-28 prosent. Mens i de eldre gruppene er det mindre differanser, opptil 16 prosent. Av de eldre er det pensjonistene som viser noen forskjell av betydning mens aldersgruppen 35-64 år stort sett har små og ikke signifikante forskjeller.

De store variasjonene i økonomisk situasjon ville vi trodd hadde slått sterkere ut i variasjoner i boligstandard. At nær en tredjedel av unge under 35 år med underskudd likevel har svært god boligstandard, betyr at økonomien for disse sannsynligvis er et større problem enn boligstandard. Også for de noe eldre og de eldste er det store andeler med god boligstandard, men dårlig økonomi. Av aldersgruppen 35-64 år som også har underskudd, er det for eksempel 64 prosent som eier boligen og 26 prosent med bra eller topp teknisk standard.

Vi har også stilt spørsmålet om de aleneboere som har underskudd, men likevel god boligstandard, har "forkjøpt" seg, dvs har kjøpt en dyr og god bolig som innebærer at de har tatt opp store lån som som har gitt høye boutgifter og tendens til underskudd i økonomien? Tall som viser boutgiftene pr år i absolutte kroner for aleneboere som bor romslig eller med bra eller topp teknisk standard tyder ikke på dette. De med underskudd (eller balanse), som samtidig bor bra, har som regel ikke høyere boutgift enn de med overskudd. Vi har altså ikke funnet indikasjoner på at de "har forkjøpt seg".

Sammenligning med par uten barn

Der det har vært fruktbart og mulig har vi sammenlignet aleneboere med husholdninger som består av par uten barn. Dette er til en viss grad mulig å gjøre også for økonomi og standard. Antallet par med underskudd er imidlertid forholdsvis få i undersøkelsen, særlig av unge par. De som er yngre enn 35 år er for få til å kunne si noe om forskjellene.

Generelt kan vi heller ikke blant parene påvise så store forskjeller i boligstandard mellom de med underskudd eller med overskudd i de to aldersgruppene fra 35 år og oppover. Men på samme måte som blant aleneboerne går alltid forskjellene i samme retning, selv om de er små: Det er flere med positive standardkriterier i overskuddsgruppene enn de andre. Det er for eksempel 11 prosent flere eiere 35-64 år og 16 prosent flere med

"bra/topp" teknisk standard blant pensjonistparene med overskudd, se bilagstabell 4.3.2.

Et annet hovedtrekk er at det jevnt over er flere aleneboere enn par som har dårlig standard på en eller annen måte, uansett hvilken gruppe aleneboere vi tar ut og sammenligner med tilsvarende blant parene. Særlig er det flere som leier og flere som har dårlig teknisk standard av aleneboerne enn av parene. (Det er også flere som bor trangt, men i og med at definisjonen av trangboddhet setter samme arealgrense for de to gruppene, nemlig 55 kvadratmeter, er akkurat denne sammenligningen ikke så entydig.)

Det er imidlertid ikke flere unge par enn aleneboere som bor med bra/topp teknisk standard. Dette henger sammen med at de aleneboende sprer seg mer i teknisk standard: flere med dårlig og flere med svært bra.

Konklusjon

Gruppene av aleneboere med overskudd i økonomien har bedre boligstandard enn de med underskudd. I teknisk boligstandard er det større eller mindre forskjeller i alle aldersgrupper. For øvrig er forskjellene minst markerte i mellomgruppa 35-64 år.

Det klare skillet i økonomien mellom de i yrkesaktiv alder og pensjonistene har ikke vist et tilsvarende skille i standard.

Par uten barn har langt sjeldnere dårlig økonomi enn aleneboerne, og boligstandard er sjeldnere dårlig blant parene. Dette gjelder både gruppene med underskudd og de med overskudd. For eksempel har 28 prosent av aleneboere under 35 år med overskudd likevel dårlig teknisk standard, mot bare 12 prosent av parene. Tilsvarende forskjeller finner vi også i de andre sammenlignbare overskuddsgruppene.

Vi har altså funnet

- forskjeller i standard innen alenegruppene etter deres økonomi,
- mindre forskjeller i standard enn det ville vært naturlig å vente etter de store forskjellene i økonomi blant aleneboerne,
- forskjeller i standard mellom aleneboere og par som samsvarer med forskjellene i de to hovedgruppenes økonomi,
- en gruppeforskjell mellom aleneboere og par selv om økonomien er like god.

4.4. Differensiering av aleneboerne, økonomi og standard

Leting etter sammenhenger mellom økonomi og boligstandard har vært en jakt på prosentforskjeller i forholdsvis kompliserte tabeller. Sammenhengen vi har påvist innebærer at vi får grupperinger av aleneboere som har god økonomi og god standard, eller dårlig økonomi og dårlig standard. Ser vi alle under ett er det ca. halvparten av aleneboerne hvor vi finner denne overensstemmelsen mellom økonomi og standard. Tabell 4.3.1 viser at en tredjedel av aleneboerne bor bra eller godt med god økonomi (for korthets skyld kaller vi disse A-gruppen), og en femtedel av aleneboerne bor dårlig og har dårlig økonomi (B-gruppen).

Noen vil også ha uoverensstemmelser mellom økonomi og standard. Eldre som har bygd opp sin bosituasjon over langt tid, vil oftere være i den situasjonen at de har en bra bolig, men dårlig økonomi. Yngre som ikke har kommet igang med en slik "boligoppbygging" vil kanskje oftere ha motsatt situasjon. Den andre halvparten av aleneboerne viser en slik uoverensstemmelse. I neste avsnitt skal vi gå i detalj på hvilke aldersgrupper av de aleneboende som har en slik uoverensstemmelse.

Tabell 4.4.1

Standard og økonomi, fire hovedkategorier blant aleneboere og par uansett alder

	Aleneboere	Par uten barn
	Prosent av alle i hver gruppe	
God eller middels standard, god økonomi	32	69
Dårlig standard, god økonomi	16	8
God eller middels standard, dårlig økonomi	32	19
Dårlig standard, dårlig økonomi	20	4
Sum	100	100

Forskjellen mellom par og aleneboere er markert i denne oppstillingsmåten. Parene har langt oftere samsvar mellom økonomi og standard, og de fleste av dem faller inn under "A-gruppe": god eller middels standard og god økonomi. Disse forskjellene er for en del konsekvens av ulik aldersfordeling mellom gruppene. Det er flere eldre blant aleneboerne enn blant parene.

Hvem skiller seg ut?

De som skiller seg ut blant aleneboerne er for det første de som har god økonomi og god eller middels standard, A-gruppen. Disse finner vi først og fremst blant de som er i arbeid. De utgjør en andel fra 47 til 65 prosent og med lavest andel blant den yngre delen av dem. Andelen blant pensjonistene er langt lavere.

For det andre finner vi B-gruppen, de med lav standard og dårlig økonomi, først og fremst blant de som ikke er i full tids arbeid, enten de er pensjonister eller i yrkesaktiv alder. De i yrkesaktiv alder, men ikke i arbeid, kan være personer som går skole, eller har deltidsarbeid, eventuelt er trygdet. De helt unge, under 25 år, har størst andel med 62 prosent. I denne aldersgruppen er det også mange som ikke er i arbeid (minst 20 timer i uka som er den grensen vi har satt for full tids arbeid). - Blant de eldre er det ikke så store andeler, men likevel utgjør de eldste en svært stor del av B-gruppen.

Det er imidlertid flere blant de som ikke er i arbeid og har dårlig økonomi som likevel har enten god eller middels standard. Omtrent halvparten av pensjonistene har denne situasjonen. I dette er Boligmeldingens målsetting om større likhet i boforhold enn hva inntektsforholdene viser, oppfylt. For eksempel har 74 prosent av de over 75 år dårlig økonomi, men "bare" 36 prosent av dem direkte dårlig standard.

Den siste gruppen som skiller seg ut er de som ikke har rukket skaffe seg en bra standard tross bra økonomi. De største andelene her er blant de yngre i arbeid med 40 prosent i aldersgruppen 25-34 år.

I en bred diskusjon om forskjeller og utvikling i levekår (Iversen m. fl. 1987, se også kap.1 i Sosialt Utsyn 1989) er det pekt på at det viktigste skillet i levekårene går mellom de som er i arbeid og de som ikke er det. Vi finner altså en bekreftelse på dette innen alenegruppen når vi ser på boligstandard og hvor god råd de har. Men samtidig er bildet nyansert ved at også endel uten arbeid og med dårlig økonomi har bra boligstandard.

Tabell 4.4.2

Økonomi og boligstandard hos grupper av aleneboere

	Dårlig økonomi Dårlig standard	Dårlig økonomi Middels standard	Dårlig økonomi God standard	God økonomi Dårlig standard	God økonomi Middels standard	God økonomi God standard	Sum
Under 25 år	62	6	8	16	5	3	100
25-34 år	8	1	4	40	25	22	100
35-64 år, ugifte i jobb	3	2	4	26	35	30	100
35-64 år, førgift, i jobb	2	7	2	24	34	31	100
35-64 år uten jobb	28	29	14	8	11	10	100
65-74 år	19	32	18	8	12	11	100
75+ år	25	29	20	7	11	8	100
Sum	20	19	13	16	17	15	100

	Dårlig økonomi Dårlig standard	Dårlig økonomi Middels standard	Dårlig økonomi God standard	God økonomi Dårlig standard	God økonomi Middels standard	God økonomi God standard	Sum
Under 25 år	16.000	1.500	2.000	4.000	1.500	1.000	26.000
25-34 år	5.000	500	3.000	26.000	16.000	14.000	64.500
35-64 år, ugifte i jobb	1.000	1.000	1.500	9.500	13.000	11.000	37.000
35-64 år, førgift, i jobb	500	2.500	500	9.000	12.500	11.500	37.000
35-64 år uten jobb	9.000	9.500	4.500	2.500	3.500	3.500	33.000
65-74 år	17.000	29.000	16.000	8.000	11.000	10.500	92.000
75+ år	33.000	38.000	27.000	9.500	14.500	10.000	132.000
Sum	82.000	82.000	54.500	68.500	73.000	61.500	422.000

5. Sammendrag

Hovedsaken er å beskrive ulikheter mellom forskjellige grupper av aleneboere. Ulikhetene her dreier seg først og fremst om boligstandard og økonomi.

Endringene i befolkningen og sammensetningen av husholdningene har vært store i løpet av 1980-årene. For det første har det blitt langt flere voksne i yrkesaktiv alder. Denne økningen vil fortsette også årene framover. For det andre har det blitt langt flere små husholdninger, først og fremst husholdninger med bare en person. Som andel av det totale antallet husholdninger har de økt fra 28 prosent i 1980 til 35 prosent i 1990.

Det har blitt flest "nye" aleneboere som er forholdsvis unge. Av de som er under 35 år er det en økning på 75.000 husholdninger. Tar vi med alle opp til og med 44 år er økningen over 110.000. De eldre aleneboende (minst 70 år) har økt med "bare" 65.000 husholdninger.

At aleneboere har økt så sterkt har ikke vært ventet. På slutten av tiårsperioden har det vært en sterk innstramming av økonomien. Økt antall eldre aleneboere har en vært tidligere sett i sammenheng med bedret økonomi. Når økonomien generelt var preget av innstramming, ville vi også ventet en stagnasjon i tallet på i hvert fall eldre aleneboere. - Videre var det i 1980 allerede en så stor andel alene av de som ikke var gifte at ytterligere økning virket usannsynlig. Men dette har likevel skjedd. Mens syv av ti ikke-gifte 70-79-åringer i 1980 bodde alene, har det i 1990 blitt ni av ti. De så og si stanger i taket, mens det blant de unge fortsatt er et flertall enslige som bor på forskjellige andre måter, hvis de da har bolig for seg selv.

Mange av de eldre aleneboende bor i boliger med dårlig standard. Samtidig har flertallet av alle dårlig økonomi i 1987-88, slik vi har definert dette.

Det har også blitt mange flere av de ynge som bor alene. Aldersgruppen 25-34 år har godt og vel doblet seg og utgjør i 1990 ca. 126.500. I andel av totalbefolkningen i samme aldersgruppe er de også omtrent doblet. Det samme gjelder aldersgruppen 35-44 år som lenge har hatt det laveste antallet aleneboere og flest par. Nå bor vel hver tiende av dem alene.

Undersøkelsen har ikke vært spesielt innrettet på å forklare disse endringene. Det er imidlertid mulig at stram økonomi også kan ha hatt den virkningen at mange unge kanskje venter med å stifte familie og få barn når utsiktene til å finansiere bolig er dårligere og kanskje heller blir boende lengre alene i en mindre bolig.

Spredningen i inntekt er stor. Den er særlig stor blant parene. Blant de aleneboende er det en større andel som klumper seg sammen med lav bruttoinntekt, konkret under kr 150.000. Selv om spredningen i statistisk forstand er minst blant de aleneboende, er det mulig at spredningen på et lavere inntektsnivå vil gi større utslag i ulikheter i boligstandard.

De fleste unge har gjeld, og få av de eldre. Når vi konsentrerer oss om de unge, har de aleneboende har ikke fullt så ofte gjeld som parene, og heller ikke så store beløp. Blant parene under 35 år er det hele 42 prosent med gjeld på minst kr. 400.000, mot bare 13 prosent blant aleneboende. Mest typisk gjeldsbeløp for yngre aleneboende er mindre beløp, enten inntil kr. 100.000, eller noe over dette i 1987 og i 1987-kroner. - Boligeiere med gjeld har oftest gjeld i størrelsen på over kr 400.000. Det er sannsynlig at en ofte må opp i beløp av en slik størrelse for å oppnå eierbolig. At så mange yngre har "smågjeld" på inntil kr. 100.000 kan forklares ved at en stor andel av dem har bil.

Tabellbilag

I de to følgende tabellene skal vi vise andelene som har henholdvis dårlig eller god boligstandard for hvert av tre kriterier og skilt etter om de har underskudd eller overskudd i økonomien målt etter hva de har igjen av brutto inntekt når faktisk skatt, faktiske boutgifter, og et beregnet beløp (standard forbruksutgifter) er trukket fra. I den andre tabellene er ikke alle gruppene store nok til at vi kan gjennomføre en fullstendig sammenligning med parene. Årsaken til dette er at parene oftest har så store disponible beløp at de havner med overskudd. Gruppene med underskudd eller balanse blant parene så små blant de yngste slik at de ikke gir sikre nok tall til sammenligninger.

Tabell 4.3.1

Andeler med god eller dårlig boligstandard blant aleneboere etter alder og deres økonomiske situasjon.

Underskudd = disponibelt beløp mindre enn kr. 10.000. Underskudd og balanse er slått sammen.

Overskudd = disponibelt beløp er minst kr. 10.000.

Disponibelt beløp er resten av av brutto inntekt etter faktisk skatt, faktiske boutgifter og et beregnet beløp til øvrig forbruk (standard forbruksutgifter i 1986) er trukket fra.

BOLIGSTANDARD	UNDER 35	UNDER 35	35-64 ÅR	35-64 ÅR	MINST 65	MINST 65
	ÅR	ÅR	ÅR	ÅR	ÅR	ÅR
	Under- skudd	Over- skudd	Under- skudd	Over- skudd	Under- skudd	Over- skudd
TEKNISK STANDARD:	%	%	%	%	%	%
Topp eller bra	31	33	26	37	33	47
Lav eller middels	21	39	52	48	46	44
Dårlig	48	28	22	15	21	19
Sum prosent	100	100	100	100	100	100
TRANGBODDHET						
Ikke trangt	31	59	74	77	78	85
Trangt	69	41	26	23	22	15
Sum prosent	100	100	100	100	100	100
DISPOSISJONSFORM						
Selveier, andel/aksjebolig	21	48	64	69	59	75
Leier	79	52	36	31	41	25
Sum prosent	100	100	100	100	100	100
Antall i gruppen, N=	58	174	81	226	377	167

Tabell 4.3.2

Andeler med god eller dårlig boligstandard blant par uten barn etter alder og deres økonomiske situasjon.

Underskudd = disponibelt beløp mindre enn kr. 10.000. Underskudd og balanse er slått sammen.

Overskudd = disponibelt beløp er minst kr. 10.000.

Disponibelt beløp er resten av av brutto inntekt etter faktisk skatt, faktiske bortgifter og et beregnet beløp til øvrig forbruk (standard forbruksutgifter i 1986) er trukket fra.

BOLIGSTANDARD	UNDER 35	UNDER 35	35-64 ÅR	35-64 ÅR	MINST 65	MINST
	ÅR	ÅR			ÅR	65 ÅR
	Under-	Over-	Under-	Over-	Under-	Over-
	skudd	skudd	skudd	skudd	skudd	skudd
TEKNISK STANDARD:	%	%	%	%	%	%
Topp eller bra	(39)	27	31	37	27	43
Lav eller middels	(23)	61	58	56	60	51
Dårlig	(38)	12	11	7	13	6
Sum prosent	(100)	100	100	100	100	100
TRANGBODDHET						
Ikke trangt	(48)	88	99	98	94	95
Trangt	(52)	12	1	2	6	5
Sum prosent	(100)	100	100	100	100	100
DISPOSISJONSFORM						
Selveier,	(15)	63	82	93	72	82
andel/aksj.bol.						
Leier	(85)	37	18	7	28	18
Sum prosent	(100)	100	100	100	100	100
Antall i gruppen, N=	14	218	37	424	176	276

Litteraturreferanser

- Borgeraas, Elling. Et standardbudsjett for forbruksutgifter. Rapport nr. 101, Statens institutt for forbruksforskning. Lysaker 1987
- Brevig, Alfhild. Enslig i dagens samfunn. Nomi forlag, 1969.
- Brevig, Alfhild og Husbyn, Agnes. Sterkest - alene? Gyldendal N. Forl. 1979.
- Gulbrandsen, Ole. Eie- og leie av bolig. Byggforskserien Byggforvaltning 600.112. Høsten 1990.
- Gulbrandsen, Ole: Mot år 2000 - Bo alene eller sammen? Prosjektrapport 31. NBI 1987.
- Gulbrandsen, Ole, Hansen, Thorbjørn og Wilhjelm, Hanne, 1981: Blir enslige boligsøkere diskriminert? En undersøkelse av offentlig tildeling av boliger og tomter. NBI-arbeidsrapport 37.
- Hansen, Thorbjørn og Gulbrandsen, Ole. Boligstandard og boforhold i åttiårene. Prosjektrapport 1976. Norges byggforskningsinstitutt 1991.
- Iversen, Gunvor m. fl. Levekår i Norge. Ulikhet, stabilitet og helhet. Tidsskrift for samfunnsforskning, vol. 28.
- Noack, Turid. Den norske familien i endring. Myter og realiteter. Tidsskrift for samfunnsforskning 1989, årgang 30, 473-491.
- NOU 1976: 57. Ensliges økonomiske og sosiale stilling. Universitetsforlaget 1976.
- NOS B 961: Folke- og bolig telling 1990. Foreløpige hovedtall. SSB 1991.
- Lundgren, Nils-Gustav. Ensamboendet i Sverige 1960-1985. Forskningsrapport SB:22, 1989.
- Modig, Arne: Living alone in Sweden. (Paper til boligkonferanse i Amsterdam 1988) Statistiska Centralbyrån, Stocholm 1988.
- Ringen, Stein. Innledning til ensligeundersøkelsen. Arbeidsnotat nr. 36 til Levekårsundersøkelsen. Vedl. 3 i NOU 1976: 57. Ensliges økonomiske og sosiale stilling.
- Sandstedt, Eva: Att bo ensam. Om enboendeliv i Sverige. Byggforskningsrådet, Stockholm 1991.
- Schwartz, K. Household trends in Europe after World War II. I Modelling Household Formation and Dissolution. Nico Keilman, Anton Kuijsten, Ad Vossen (ed.). Clarendon press, Oxford 1988.
- Stortingsmelding nr.12 (1981-82) Om boligpolitikk. Kommunal- og arbeidsdepartementet 1981.
- Stortingsmelding nr.34 (1988-89) Boligpolitikk for 90-årene. Kommunal- og arbeidsdepartementet 1989.
- Statistisk Sentralbyrå, 1991: Statistisk ukehefte nr. 26/1991
- Statistisk Sentralbyrå, 1989: Sosialt Utsyn 1989.
- Stortingsmelding nr. 50 (1984-85) Om familiepolitikken. Forbruker- og administrasjonsdepartementet 1985.
- Texmon, Inger. Framskrivning av folkemengden 1987-2050. Interne notater 89/28, Statistisk Sentralbyrå, 1989.
- Ås, Dagfinn: Boligfrekvenser. Prosjektrapport 64, Norges byggforskningsinstitutt, Husbanken 1991.